

Suplimentul DE CULTURĂ

15.000 lei
1.50 lei noi

Nr. 16 • 12-18 martie 2005 • SĂPTĂMÎNAL REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI „ZIARUL DE IAȘI” • APARE SÎMBĂTA • E-MAIL: supliment@polirom.ro Ediție specială • 4 pagini în plus

Nefericiți de nominalizările la Gala UNITER?

La două săptămâni de la anunțarea nominalizărilor la premiile Uniunii Teatrale din România (UNITER), în rândul criticilor de teatru s-a iscat o vie polemică legată de criteriile după care un spectacol ar trebui selecționat. Într-un articol recent din „Observator cultural”, Iulia Popovici acuză „bizareriile de selecție” ale juriului format din Alice Georgescu, Mihaela Michailov și Sebastian-Vlad Popa. Aceasta susține că spectacolul *Nefericiții*, nominalizat la patru categorii importante, ar putea fi într-adevăr valoros, dar că sînt foarte puține persoanele care ar putea „depune mărturie” în acest sens („N-am găsit încă pe nimeni să-l fi văzut, cu excepția celor trei jurați.”). De asemenea, Iulia Popovici consideră că „nominalizările de acum au instituit pur și simplu o realitate paralelă a teatrului românesc între ianuarie și decembrie 2004”. „Suplimentul de cultură” vă prezintă opiniile criticilor de teatru Oana Stoica, Magdalena Boianțiu și Cristina Rusiecki cu privire la felul în care s-au făcut nominalizările UNITER. De asemenea, au acceptat invitația noastră de a scrie despre acest subiect criticul Cristina Modreanu, care a fost însă rezervată în afirmații deoarece face parte din juriul final al Galei UNITER, criticul Mihaela Michailov, membru al juriului „incriminat”, precum și regizorul Sorin Militaru.

PAGINILE II, III
în „Suplimentul de actualitate”

Ficțiunea te apropie de adevărul care-ți trebuie

Interviu cu scriitorul George Bălăiță

„Marca mea o dau cărțile mele. În rest, viața e complicată. Caraghioasă. Grea. Imprevizibilă. Mișcată de conflicte care nu duc nicăieri, care te consumă foarte mult. Însă

eu cred că și-n peșteri, cînd se adunau seara în jurul focului, după ce se împărțea carnea pe criteriul celui mai puternic, se găsea unul care se apuca să povestească. Povestitorul rămînea flă-

mînd, pentru că era așa de înamorat de povestea lui, încît el nu mai avea timp să mînînce.”

PAGINILE 8, 9

România la târgurile internaționale de carte

Au răspuns dosarului propus de „Suplimentul de cultură” Ioan Onisei, secretar de stat în MCC, Doina Marian, director al Asociației Editorilor din România, Dan C. Mihăilescu, critic literar, Tudorel Urian, consilier al ministrului Culturii, Călin Vlăsie, directorul Editurii Paralela 45.

PAGINILE 10, 11, 12

Avanpremieră la „America știe-tot”

Povestea din *America știe-tot*, pusă în scenă de Radu Afrim la Teatrul Luni de la Green Hours, nu se petrece într-un spațiu anume și nici timpul nu e bine precizat.

PAGINA 3

Turneul Hertei Müller în România Elogiul surorii vitrege

„Încerc să fac diferența dintre mine și textele mele.” Astfel și-a rezumat Herta Müller prezența la lansarea cărții sale de eseuri *Regele se-nclină și ucide*, miercuri, pe 9 martie, la Institutul Cultural Român, în cadrul manifestărilor „Polirom – 10 ani”. Este o scriitoare incomodă, o prezență acidă și un critic puțin, a ascultat discursurile celorlalți, iar în final a citit, în limba germană, un fragment din eseu „Insula e înăuntru, granița e în afară”. Prezența sa discretă a făcut vizibilă diferența: Herta Müller stă ascunsă în spatele textelor sale, ca în spatele unei cortine care nu se va mai ridica niciodată.

PAGINA I
în „Suplimentul de actualitate”

Citiți-ne online la www.polirom.ro/supliment.html Detalii în pagina 2

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:
de **LUCIAN DAN TEODOROVICI**

Între Pipera și Europa

De cincisprezece ani, a intrat în gura mucaliților, dar și a pesimiștilor capabili de ironie amară vorba: „Îi votăm și pe ăștia, ca să se îmbogățească și ei...” Asta au reușit politicienii României postdecembriste – să ne vîre în subconștient ideea că politica e înainte de orice un mijloc de înavuțire. Anul 2004 a venit însă cu un alt semnal, pe care încă nu știm cum să-l interpretăm: noua clasă politică ce prinde a se închea este una în care putem număra destui oameni deja bogați. În principiu, un avantaj și o gură de oxigen pentru optimismul nostru sleit.

Și totuși, pentru că înțelepciunea are mai multe mame, iar una dintre ele este precauția, să observăm că unii dintre politicienii de tip nou ne obligă să privim tot la jumătatea goală a paharului. Și chiar să ne temem puțin, judecînd așa: vechii politicieni, îmbogățiți prin politică, au ajuns s-o respecte, chiar dacă într-un mod fals și profund egoist – și, respectînd politica, au ajuns fără să vrea să respecte, în același mod pervers, și electoratul. Noii politicieni, care nu datorează nimic politicii, au prea puțin respect față de ea și, prin urmare, față de noi. Recunosc, judecata este profund balcanică. Însă și noi sîntem la fel de profund balcanici.

Sigur, așa cum am spus deja, ar fi deplasat să generalizăm: printre politicienii noștri bogați dinainte găsim o sumedenie de figuri care ne inspiră încredere, care ar putea aduce, în fine, suflul acela curat pe care l-am tot așteptat. Dar, de vreme ce există și extrema cealaltă, ar fi la fel de deplasat să o ignorăm. Iar liderul acestei extreme e, fără îndoială, Gigi Becali. Un Gigi Becali cu atît mai periculos cu cît, fiind un generator perpetuu de spectacol, a devenit o mină de aur pentru mass media. Care-și asigură astfel audiența, dar care, în același timp, îi sporesc latifundiarului de Pipera notorietatea – pînă în comune și cătune unde numele lui nu apucase să fie cunoscut în noiembrie 2004.

Evident, nu același lucru se va întîmpla în 2008 sau, dacă o fi să fie, mai devreme. Machidonul care se visează președinte, rege și Mihai Viteazu în același timp, ca să nu mai vorbim de faptul că undeva, în adîncul sufletului, pare a-și revendica o genă de Corneliu Zelea Codreanu, va fi, la viitoarele alegeri, fie ele anticipate sau nu, o figură arhicunoscută, iar panseurile sale vor putea fi strînse într-o cărticică a șefului de nouă generație de mulți admiratori. Și cînd spun „mulți” nu mă gîndesc doar la cele două procente deja fermecate de Becali.

Erodarea inevitabilă, chiar în situația unei bune administrații, a popularității actualei puteri nu va trimite, automat, voturi înspre P.S.D. Dimpotrivă, acest partid, de la care am așteptat zadarnic o transformare și o redefinire democratică, a reușit după pierderea alegerilor să-și arate limitele, fapt care va duce probabil și la o limitare strictă a electoratului său. Bref, e de presupus că P.S.D. nu va mai reuși, multă vreme de acum înainte, să depășească cele treizeci de procente alocate lui de un electorat fidel și nederanjat de veșnica reîntoarcere la Iliescu.

Prin urmare, voturile pe care le va pierde Alianța, și vor fi destule dacă ne gîndim că intrarea în U.E. presupune și o groază de costuri, se vor îndrepta spre încă firavul pol creștin-democrat și spre foarte mediatizatului pol extremist. Iar dacă vom avea, o dată cu intrarea în U.E., o voce puternică nu numai extrem-naționalistă, dar și iresponsabilă politic în Parlament, e de presupus că, în calitatea noastră de membru nou și cu o forță nu foarte bine conturată, nu vom beneficia defel de circumstanțele atenuante de care, într-o anumită măsură, a beneficiat Austria lui Haider. Însă ne vom putea bucura în continuare de eternul circ. Ceea ce, pentru că tot aminteam de balcanism, la noi, spre deosebire de vechii locuitori ai Romei, ține de multe ori și de foame.

Salonul nevrozelor de primăvară

Miercuri, 9 martie, s-a deschis Salonul de Carte și Presă de la Muzeul Național de Istorie a României. Aflat la a zecea ediție, Salonul a ajuns să ocupe întregul hol al muzeului de pe Calea Victoriei. Potrivit estimărilor firmei Amplus, în 2004, circa 10.000 de oameni au trecut pe la tîrg în cele cinci zile cît a fost deschis.

Răzvan Țupa

Cînd ajungi la Salonul de Carte și Presă de la Muzeul Național de Istorie, te întrebi, mai întîi, prin ce este el extraordinar. În anii trecuți, în zilele evenimentului, puteai să vezi gratis Sala Tezaurului. Era ceva... Anul acesta trebuie să plătești bilet ca să vezi bijuteriile Reginei Maria!

Salonul Național de Carte și Presă (evenimentul editorial al primăverii de niște ani buni) a fost deschis în acest an în discreție totală. Organizat de Amplus, ca și pînă acum,

evenimentul de la Muzeul de Istorie ține, în cea mai mare parte, de istorie, căci a rămas salonul Editurii Tehnice, editură ce te întîmpină în fiecare an cu un stand considerabil în fața intrării. Altfel, tîrgul arată mai bine decît în anii trecuți, dar am primit mereu același răspuns din partea publicului din prima zi: „Slăbut...”

Dar ce înseamnă, practic, „slăbut”?... Începînd de la

faptul că nu se fumează decît afară, nici măcar la cafeneaua tîrgului, pînă la argumentul, justificat, de altfel, că editurile nu vin cu nimic nou la începutul lunii martie, lansările anunțate fiind incredibil de discrete, dezavantajate și de atmosfera tîrgului. Poți să vezi un stand al Editurii Humanitas, un stand al Poliromului, Editurile Albatros și

Eminescu își fac și ele numărul cu volume scoase din depozit... La unele edituri poți să dai și de reduceri cu 20%, dar nimic nu explică standurile convenționale pe care le prezintă editurile și ziarele. Peste 100 de participanți, ni se spune în ziarul tîrgului... Dar nici măcar trustul publicațiilor „Catavencu”, cu radio-ul lor, Guerrilla, nu reușesc să înviorizeze atmosfera din holul Muzeului de Istorie...

Aglaja Veteranyi, omagiată la Iași

Goethe Zentrum Iași și Teatrul Național Vasile Alecsandri pregătesc în această săptămînă o serie de manifestări în memoria Aglajei Veteranyi. „Hommage Aglaja Veteranyi”, evenimentul organizat la Iași, debutează pe 15 martie, la Sala Studio a Teatrului Național, la ora 18.00, cu reprezentarea piesei *De ce fierbe copilul în mămăligă*, adaptare după primul succes de librărie al autoarei. Proiectul Danei Coșeru (scenarista și regizoarea piesei) este unul ambițios, mai ales dacă ne referim la complexitatea unui text autobiografic, care se cerea transformat într-un monolog nefraturat pe scenă. *De ce fierbe copilul în mămăligă* a fost dramatizat și la București, la Teatrul Odeon.

Invitată specială la acest eveniment, scriitoarea și traducătoarea Nora Iuga va lectura pe 16 martie, la ora 17.30, la Goethe Zentrum Iași, texte cuprinse în volumul *Vom geraumten Meer, den gemieteten*

Scriitoarea Nora Iuga va lectura la Goethe Zentrum Iași din opera Aglajei Veteranyi

Socken und Frau Butter. În aceeași seară, la Goethe Zentrum va fi proiectat filmul biografic *Hier Himmel (Aici cerul)*, produs de Ludwig Metzger. „Un mare artist, un mare poet, acest domn Metzger care vrea să ne facă să credem că el n-are nici un merit, că lucrurile i-au ieșit în cale așa, prin hazard”, spune Nora Iuga despre regizorul german.

VREI UN RESTAURANT TRADIȚIONAL?

CEL MAI TARE GHID
IS-24-FUN
DIN MOLDOVA

Cele mai bune restaurante, cluburi, baruri, cafenele, discoteci

www.polirom.ro/supliment.html

Suplimentul de CULTURĂ

„...jurnalul de cultură”, săptămînal de referință pentru tinerii intelectuali, în colaborare cu Ziarul de Iași

ISSN 1575-11 martie 2005

Interviu cu poetul serbesc Herta: „Aici, aleargă imediată și sinceritate a artistului”

Într-un interviu special numărului 25 (9-11 martie) al „Suplimentului de cultură”, serbianul Herta, jurnalist colaborator al Premiului Național pentru Carte „Mihai Eminescu” 2004 a scris expresiv pentru care „prezidenții nu pot să se pună în fața lui”. „...și căvrea energie imensă în lucrările sale...”. „...într-o atmosferă deosebită, înțelegătoare. S-au pus în discuție problemele și au fost găsite soluții. S-au discutat și problemele și au fost găsite soluții. S-au discutat și problemele și au fost găsite soluții.”

Din această săptămînă, „Suplimentul de cultură” poate fi citit și online, la adresa www.polirom.ro/supliment.html. Pînă de curînd, „Suplimentul” a fost accesibil numai sub forma unui document .pdf. Site-ul respectă structura publicației și conține secțiunile de „Actualitate”, „Pop-cultură”, „Carte”, „Interviu”, „Dosar”, „Vedetă culturală”. Toate rubricile permanente au fost grupate într-o secțiune distinctă.

Oamenii urlă după dragoste

Habar n-am ce a fost cu piesa *America-știe-tot*. N-a fost despre America, asta e sigur. Nici despre a ști, nici despre *Războiul Stelelor*, nici despre noi, nici despre viitor. N-avea nici început, nici sfârșit, probabil spectatorii s-au simțit luați la întrebări într-o piesă construită din afirmații, probabil s-a rîs pentru că se rîdea despre ceilalți, niciodată despre noi, pentru că lumea de pe scenă nu era lumea din sală, cu toate că între scenă și sală nu vedeai nici o linie de demarcație. *America-știe-tot* e acel *blowjob* pe care ni-l aplicăm individual, cu toată însingurarea noastră, în plin exil pe insula cyberdragosteii.

Constatin Vică

Pentru cine nu știe, teatrul de la Green Hours presupune două regii: prima, regia pieselor care se joacă, a doua, regia de sală a lui Voicu Rădescu. Se distribuie scaune, taburete și perne, se așază spectatorii peste tot, e greu de lucrat cu spectatorii, unii vociferează, alții nu-și închid telefoanele, toată lumea vrea să stea în față. Voicu assemblează situațiile, rafinează rolurile, submarinul Green e gata de pornire. Se închid luminile și începe partida de sex mental-virtual *America-știe-tot*.

Ora de rugăciune și publicitate

Povestea din *America-știe-tot* nu se petrece într-un spațiu anume și nici timpul nu e bine precizat. Ar fi un viitor dezu-

manizat, o lume la doi pași după Apocalipsă, destul de veselă.

Nimic pesimist, sîntem în lumea relațiilor de tot felul. O lume în care toți avem sex, dar nu avem dragoste. Și, la urma urmei, ce vrei să faci cu dragostea? Mai bine suni la linia fierbinte *America-știe-tot* să contractezi o căsătorie virtuală. Îți va răspunde omul robotizat Nylona (Ada Milea), o voce diafană și implacabilă. Îți oferă detalii, îți fixează viitorul, da, cu totii vrem o căsătorie virtuală care nu nervează, nu obligă, nu murdărește și, mai ales, *nu sforăie*. Patroana (Marius Manole) de la *America-știe-tot* chiar știe tot. Se joacă de-a căsătoria virtuală pînă cînd piața s-a saturat. Oamenii (sau ce entități or trăi în imaginarul lui Radu Afrim) vor altceva, vor și mai puțină responsabilitate, vor flexibilitate, vor poate autenticitate și suspans în relațiile lor. Luăm chipul anuntu-

rilor matrimoniale, iar *America-știe-tot* ne satisface toate dorintele. Acum noi vrem căsătorii temporare. Și la linia fierbinte Nylona leagă destine pe bandă. Pînă la următorul plictis general. Cînd nu vom mai rîde, cînd se va face iar întuneric în sală. De-a lungul piesei există două femei care apelează insistent la serviciile Americii. Una e tînără șiangoasă (Andreea Bibiri), are „fite puține”, iar a doua e o hoasă bătrînă, a îngropat șase bărbați și încă mai vrea. Dar finalul, jucat sublim la linia pateticului, nu lasă nici o speranță. Vocea Nylonei anunță implacabil: „Timpul v-a expirat. Sînt nevoită să închid”. Era să uit: ultima reclamă din piesă este pentru căsătoria din dragoste. Prea tîrziu, timpul ne-a expirat.

Lumea high-tech și teatrul național

Afrim inventează personaje după scheme clasice. Oricine are un dublu: *Amad*, mașina cu suflet, bărbatul virtual, cu penisul de 42 cm, are un frate, *Amad piratat*, prost dotat sexual, grăsuț, cară o vioară după el și e foarte tăcut. Două mașinării care iubesc, care plîng, care se joacă. Și totul pe bază de baterii, minunat! Oamenii se împart și ei după oglinzi: o femeie tînără apelează la aceleași servicii ca și o

doamnă trecută. Bătrîna doamnă, picată direct dintr-un Teatru Național, e antropofagă. Tot ce prinde mîncîncă, înecă în aerul vulgar al bătrîneții fardate. Lumea lui Afrim este post-morală și acest lucru nu deranjează pe nimeni în sală. Virtualitatea unor mașini pentru care nimeni nu ne-a dat instrucțiuni de folosire, după cum spunea chiar regizorul, înlocuiește realitatea relațiilor dintre oameni, înlocuiește sufletele (un cuvînt la fel de vechi ca și Teatrul Național) cu așteptări în vid. O piesă în care nu se întîmplă nimic real, dar ce păcat că la final murim cu toții. Cum am spus, nimic pesimist, dimpotrivă, totul e vesel, suspendat în transgresiunea spre artificial.

- *America-știe-tot*, de Nicole Duțu (debut)
- Regia: Radu Afrim
- Scenografia: Alian Herescu
- Cu: Andreea Bibiri, Marius Manole, Ada Milea, Constantin Cojocaru, Romulus Chiciuc, Alin Teglaș.
- Producția: Radio Total și Teatrul Luni de la Green Hours
- *Song-uri* de Ada Milea

Ada Milea: „Am jucat de Afrim”

Prima reprezentație a fost, de fapt, prima repetiție generală. Piesa a ieșit dinamică, publicul „a pus botul”, cum se spune, s-a spus în cor la final: „Daaa, a fost o piesă bună”. „De ce ai jucat?”, am întregat-o pe Ada Milea. Și răspunsul a venit clar: „Am jucat de Afrim”. Care Afrim dă peste cap interpretările: „Căsătoria nu mă interesează sub nici o formă, pe mine mă interesează relația”. Despre virtu-

alitatea indivizilor capsăți de alți indivizi (adică relația) și despre obsesiile secolelor XX-XXI, Radu Afrim a dezvoltat o utopie tandră. „Ca supratemă am ales mașinile care au feeling. Aceasta e tema secolului, de la filmul din 1926 – *Metropolis* – al lui Fritz Langs pînă azi.” *Amad* și *Amad piratat* sînt îngerii dintr-o Americă materialistă, America plasată geografic prin mîntea noastră. Dacă păpușile sînt pline de dragoste, atunci pentru ele urlăm noi, oamenii care urlă după dragoste?

ROMÂNII E DEȘTEPTI

de RADU PAVEL GHEO

Blestemul TVR (The making of)

M i s-ar putea reproșa că iar scriu rătăcios despre TVR. La urma urmei, cu ce-i ea mai vinovată decît alte posturi TV? Cu ce e mai rea decît PROTV, care, atunci cînd nu transmite știri epocale despre realizările trustului MediaPro sau catastrofe cu Cătălin Radu Tănase, se scaldă în apele tulburi ale obiectivității minore? Cu ce e mai rău postul național decît Antena 1, ale cărui programe de știri au devenit un fel de buletin medical al umorilor patronului său, președintele PUR?

Păi, într-o exprimare vulgară (și, ca mai orice exprimare vulgară, foarte clară), între TVR și posturile TV private diferența e cam ca între o nevastă curvă și tîrfele profesioniștii la care te duci din cînd în cînd. Pe cea dintîi (televiziune) o plătești obligatoriu, pe cînd pe celelalte (televiziuni) le plătești cînd și dacă ai chef.

Serios acum: Societatea Națională de Televiziune – cu toate calitățile ei (pe care nu i le neg) – nu-și poate permite să fie... așa cum am zis mai sus, dar nici nu poate fi altfel. De aceea s-a poticnit și domnul Valentin Nicolau, ajungînd să se supună cu convingere spiritului acelui loc cețos. De altfel, nu e primul caz de director general al TVR care își șifonează imaginea publică în urma activității la postul național de televiziune. Gîndiți-vă la Răzvan Theodorescu, cel care a condus TVR în epoca de început a FSN. În cazul domniei sale blestemul pare să fi acționat cu întîrziere, dar mă tem că tot de-aici, de la această primă bucătică de funcție înaltă, i s-a tras. Oricum, dintr-un intelectual rasat la ajuns ministrul cel mai nimicitor al culturii române din epoca postdecembristă. Dacă nu ar fi fost TVR-ul de atunci, poate nici domnul Theodorescu nu ar fi fost cel de azi.

Sau gîndiți-vă la domnul Paul Everac, un dramaturg mediocru: scriitorii îl salutau, teatrele îl mai și jucau, iar românii majoritari habar n-aveau de el. Poate că nu era cea mai bună situație pentru un scriitor, dar nici de lepădat nu era. Însă a venit funcția de director al TVR și „pastila” care a reușit să-l facă faimos și caraghios în fața unei națiuni întregi. Îmi amintesc că pe atunci socrii surorii mele obișnuiau să vină seara de la săpat, deschideau televizorul și, cum încă nu aveau cablu, erau nevoiți să înghită pastila. Oamenii simpli, ați zice... Ei, merita să le auziți comentariile! Îmi venea mie să intru în pămînt de rușine pentru domnul Everac. Halal de-așa recunoaștere națională!

Exemple ar mai fi, numai să coborîm din sferele ierarhice înalte și să ne uităm la angajații TVR care și-au cerut scuze în decembrie 1989 pentru minciunile spuse pînă atunci, ca să poată spune altele după aceea. Sau la rudele de la TVR ale angajaților TVR. Sau...

Esența e însă clară: TVR e blestată. O apasă un blestem de care n-o poate scăpa nici un preot, oricît vor fi cădelnițat pe-acolo oamenii bisericii după 1989, fiindcă e un blestem laic. Televiziunea română a fost înființată în timpul regimului comunist și a fost construită ca *instituție* supusă puterii. Comunismul a pierit, dar fantoma obedienței TVR a rămas. Ea hălăduiește pe coridoarele instituției și-i bîntuie pe cei de-acolo. Slugănicia e înfiptă adînc nu doar în oameni, ci în primul rînd în mecanismul de funcționare al TVR. Au și instituțiile viața lor.

După părerea mea, în întreaga ei istorie, televiziunea română n-a fost liberă decît cîteva ore, în 22 decembrie 1989: de la începutul transmisiei cu Mircea Dinescu și pînă la apariția primilor activiști PCR, ulterior FSN. O dată cu apariția lor, instituția și-a recunoscut stăpînul și a făcut sluj la picioarele lui.

Ar face-o și-acum, dar e încă dezorientată. Așa că n-am putea găsi un moment mai potrivit pentru exorcizarea ei. De altfel, în 2006 împlinește 50 de ani. E timpul...

ARS COQUINARIA
de ADRIANA BABEȚI

8 martie. Dospiri și frământări

Ca să nu creadă nimeni că arta făcutului de ciorbe, fripturi și plăcinte le-ar privi numai pe doamne, ne-am gândit să dăm de 8 martie cuvântul unui bărbat care, de-a lungul vieții lui, a poposit adesea prin bucătării, întinzind la gura aragazului, deasupra unei oale în clocot, pe lângă o tablă de întins aluatul sau măcar cu ochii țintă la înaintarea în cocă a rotiței zimțate, cu coadă de lemn, numită pînten. Iată-l așadar înghesuit cu întrebări pe **Daniel Vighi**. Îmbujorat de plăcere, el dă grabnic și ghidus răspuns neliniștilor noastre: simt oare băieții același lucru ca noi, fetele, când se naște un cozonac cu nucă?

— Duminică, în timp ce mîncam cu tine și cu Denisa un Diplomat, ai început să povestești ceva despre o carte cu un băiețel sovietic care o privea pe mama cum face prăjituri. Ce carte era?

— Era o carte de pe vremea generalisimului Iosif Visarionovici Stalin, de la editura Cartea Rusă. Nu am apucat acele timpuri, că sînt mai de dincoace, dar acel op a răzbit pe dulapul din bucătărie pînă pe la începuturile deceniului al șaselea, pe cînd Ceaușescu tocmai începea ascensiunea. Băiețelul era alcătuit din ușoare linii roșcate pe fondul galben al paginilor și semăna cu personajele din altă carte care povestea saga unei familii de șoareci trăitoare într-un pantof dezafectat al unei babe, nemurită grafic cu scufie de noapte pe cap. Familia respectivă de șoareci avea nume traduse direct din rusă: mama se numea Roade-mult, tatăl Roade-ncet, un unchi pe nume Roaț-codoi și, în sfîrșit, baba șoarece, un fel de soacră, se numea, ca pe la noi pe la Radna, Roade-multuleasa. Era o legătură între liniile din care era alcătuit băiețelul și familia șoricelilor sovietici în paginile acelor cărți de demult.

— Aha. Pe asta cu șoarecii o știu. Și mai era una cu familia de cartofi. Foooooarte mișto. Nu cumva ai fost și tu un băiețel care se uita la mama cum făcea prăjituri?

— Ba, mai mult: din spectator am devenit actant, asemenea președintelui țării. Am primit un șorț mic, ca să nu-mi pătez cu făină surtuțul, sau ce-oi fi avut eu pe vremuri, și frîngeam voluptuos coca, o lăteam și apoi ordonam „adunarea!” sau „la loc comanda!” și o readuceam la forma dintii, de glob, de gogoloi, apoi executam bastoane sub forma Uroboros – șarpele care-și înghite coada –, pe urmă făceam un fel de palimpsest din cocă de culoarea paginilor cărții cu familia Roade-ncet.

— Iaaau, ce dulce! Ca noi, fetițele. Dacă ești așa priceput zi ceva despre mașina de măcinat nucă.

— Păi, asta era ceva la fel de complicat ca mașinăria care a purtat în cosmos pe cățălușă Laika. Avea un fel de tub cu găurele care, la atingere, evocau asprimea trunchiului de sălcii de pe malul Mureșului, unde locuia tanti Liță Mata, a cărei soră a fost înmormîntată cu fanfara cefereului, din cauză că s-a lepădat de Domnul. Cînd mecanismul era pus în mișcare prin impulsuri ale brațului matern, bietele nuci pîrîiau nefericite și sfîrșeau într-o ploaie fină de culoare gri: în tub, și de acolo, în farfurie. Deasupra, chiar la gura mașinii aceleia, mai era întru folosință un soi de ceva pătrat din lemn, la un capăt scobit, ca să se muleze la fix pe diametrul rotitor al tubului. Capacul acela de culoare galben-pai, asemănătoare paginilor cărții de bucate, îl apăsăm cu plăcerea secretă că în acest fel le veneam de hac simburilor de nucă pe care îi trimiteam în nefființa formei din farfurie.

— Da' făina? Cum cădea ea din sită?

— Simbăta se petrecea treaba cu făina care cădea din sită pe tăblia de lemn. Simbătă după-masă, pe cînd măică-mea venea de la serviciu, întrucît lucra la Sfatul raional Lipova; mai apoi, s-a făcut reforma administrativă și raioanele au dispărut și au lăsat loc primăriilor și consiliilor populare. Făina se legăna a iarnă, a poli, a eschimoși, și subsemnatul se uita la hibernălitățile acelea de la marginea tăbliei pentru aluat fix ca feciorul din cartea de bucate.

— Cam puțin pentru un prozator din Banat. Ia să te văd la cum se băteau spuma și frișca.

— Frișca și spuma se obțineau cu mare larmă, din cauza unui instrument cu arcuri, așa cam ca acela de la dormeza din camera de la stradă pe care săream să văd cum e să te salți spre tavan și, de acolo, mai sus, în cerurile lui Dumnezeu. Instrumentul avea un băț manipulator și cu el activam conținutul unei oale cu albușuri fără haz. Treaba seamăna cu efortul de azi de la fitness pe la tot felul de aparate cu arcuri nichelate.

— Mda, să zicem. Dar capitolul „zahăr ars”?

— Ehe, zahărul ars era așa, un fel de Africa neagră, cu un fecior mititel, negru-tăciune, și cu fes roșu pe cap. Arapul stătea sub un palmier pe o cutie colorată din tablă cu praf de cacao. Zahărul ars era asemenea asfaltului topit cu care regiile locale îndreaptă gropile din șoselele patriei. Era întins peste nucă și apoi, mîngîiat de răcoarea apei, încremenea – în așteptare metafizică – sub forma unor bomboane.

— Vighiloiule, ai trecut proba: le-ai zis pe toate bine și din suflet. Se vede că ai simț. Îți mulțumesc pentru ăst cadou de ziua femeii ca în reclama Merci.

Estul își ia revanșa cu armele Vestului

LAMERICA
de CASIANA IONIȚĂ

„O vreme am opus rezistență. Am băut Coca-Cola abia la finalul călătoriei. Peste cîteva zile am fi fost pe vapor, de parte de pericol. Dar publicitatea a cîștigat. Am gustat băutura, pierduți. Și declarăm cu toată sinceritatea: este adevărat, Coca-Cola face bine la gît, stimulează nervii, te însănătoșește, liniștește chinurile sufletului și te transformă într-un geniu precum Tolstoi. Încearcăți să spuneti altceva, după ce vi s-a împuiat capul vreme de trei luni, în fiecare zi, fiecare oră și fiecare minut.” Așa scriau tovarășii Ilf și Petrov (Ilf și Petrov, *L'Amérique. Roman-reportage*, Paragon, 2002, traducere de Alain Préchac), trimiși de Stalin în călătorie în Statele Unite în 1935-1936. După ce *sotsart* (pastașă a realismului socialist) l-a transformat, în anii '80 pe Lenin în imaginea Coca-Cola, Rusia importă acum noi fenomene (pop-)culturale americane.

La începutul lui iulie trecut, a fost lansat primul blockbuster rusesc, *Nocinnoi dozor* (*Paznic de noapte*). Povestea este universală, lupta dintre bine și rău, dar nu filmată la Hollywood, după obicei, ci în Moscova de azi. Filmul a urmat înde-

Aleksandr Kosolapov propune o altfel de întîlnire între două culturi atît de diferite

aproape rețeta americană în esență: se ia o carte cunoscută (cărțile SF ale lui Sergei Lukianenko), un buget semnificativ (în jur de patru milioane de dolari, puțin pentru Statele Unite, dar rar întîlnit în cinematografia rusă), se adaugă efecte speciale din belșug și se promovează în forță, lansîndu-se în cît mai multe cinematografe deodată. Și ca să se asigure încasări serioase, filmul trebuie să fie parte dintr-o trilogie. *Nocinnoi dozor* a reunit toate condițiile standard.

A ieșit un amestec reprezentat de jocul unor actori ruși foarte cunoscuți, de efectele speciale și de o coloană sonoră ce aduce foarte tare cu *Gladiator*. Ziarele occidentale s-au grăbit să laude încrușarea industriei blockbusterului cu cea a tradiției cinematografice ruse. Filmul a fost numit un nou *Lord of the Rings* sau *Matrix* și s-au tras concluzii despre viabilitatea industriei blockbuster în alte culturi.

Regizorul Timur Bekmambetov, citat îndelung de presa occidentală, vede însă altfel menirea producției lui mamut. „Folosim același limbaj cinematografic, aceleași efecte, același fel de a povesti precum Hollywoodul. Dar este o poveste despre ruși, de-

spre clădiri rusești, scaune rusești, mașini rusești”, spune el. Rețeta poate fi așadar universală americană, însă nu americanizantă. Intenția și contextul rămîn naționale. Bekmambetov și-a propus să folosească armele de peste ocean pentru a (re)defini sentimentul rusesc al ființei cinematografice comerciale. Filmul a fost un succes de casă vara trecută, întrecînd *Troy* și noul *Lord of the Rings*, ajunse în Rusia în același timp. Iar Fox Films nu a pierdut ocazia de a cumpăra drepturile de promovare în U.S. și de a propune o versiune în engleză a părții a treia.

Noul și vechiul moscovit

Tot vara trecută, Moscova a tradus un alt fenomen american: revista „The New Yorker”, standardul așa-numitului jurnalism popular intelectual. Revista „Novii Ozevidet” („Noul Martor”) a stîrnit o mică furtună în presa americană, intrigată de asemănarea frapantă dintre cele două reviste, mai ales ca design. Dar, dincolo de forma ce era o oglindire a designului „New Yorker”-ului, „Novii Ozevidet” declara încă de la început alte intenții. Se dorea o

revistă pentru locuitorii Moscovei, care avea să definească spiritul moscovit, nu să îl copieze pe cel new yorkez, imposibil și inutil de exportat.

Sergei Mostovșikov, redactorul-șef al „Novii Ozevidet”, a explicat că adevărata sursă de inspirație au fost revistele rusești de acum un secol, mai ales „Niva” și „Nos”. Dacă „Novii Ozevidet” pare a oglindi „New Yorker”, este pentru că „toate familiile ferice se aseamănă.” Așa l-a citat Sergei Mostovșikov pe Tolstoi cînd i-a trimis redactorului-șef de la „New Yorker”, David Remnick, un exemplar al revistei. Remnick, cunosător al căilor rusești, autor al cărții *Lenin's Tomb*, a zîmbit înțelegător. După cinci luni însă, „Novii Ozevidet” și-a încetat apariția, fără nici o explicație. S-a vorbit de lipsa fondurilor, dar și de presiuni politice. În condițiile în care revista era voit apolitică și avea un public din ce în ce mai larg, cauzele nu par a fi cele evidente, legate de statutul presei în Rusia de azi. Ci mai degrabă încă o fabulă despre efectele Coca-Cola asupra spiritului rusesc, cinematografic și publicistic.

Pe website-ul său, Aleksandr Kosolapov povestește cum a creat imaginea „Lenin Coca-Cola” în 1980, la cinci ani de cînd imigrase în Statele Unite. După ce imaginea a apărut pe o serie de cărți postale în New York, istoricul Richard Pipes a făcut-o cunoscută și la Casa Albă. Firma Coca-Cola nu a întîrziat să îl afecțeze imaginea asociind-o cu Lenin. Tot în anii '80, propunerea lui Kosolapov de a instala un afiș în Times Square a fost respinsă. De atunci însă, imaginea a devenit emblematică pentru *sotsart*. Statuia lui Mickey Lenin (2,40 metri, din bronz, postura cunoscută a lui Lenin, dar capul lui Mickey Mouse), creată tot de Kosolapov, propune același gen de întîlnire între două istorii și culturi.

© Foto: Peggy Jarrell Kaplan

Suplimentul lui JUP

**HOMEPAGE,
SWEET HOME**
de **FLORIN LĂZĂRESCU**
flazarescu@yahoo.com

Maggispotting

Cea mai mare curiozitate de când m-am mutat în noua locuință este să aflu cine cîntă din fluier, zilnic, la cele mai neașteptate ore, în blocul de vizavi. Vreau să spun că omul exersează, nu glumește, ca și cum ar pregăti un concert. Din zgomotele pe care le scoate – de samovar rusesc lăsat nesupravegheat –, nici măcar n-aș putea preciza genul muzicii pe care o cîntă. Am identificat vagi tonalități de *Miorița*, combinate cu *Of, viața mea*. Restul – doar improvizații pe care, pariez, el însuși nu le va putea repeta vreodată. Curiozitatea mea e alimentată de faptul că nu reușesc să-l văd niciodată. E ascuns după perdele. Cînd ies în balcon cu Ralu, ne dăm cu părerea despre identitatea lui: un copil sărit de pe fix, o babă solitară, un tip într-un scaun cu rotile, care n-are altă treabă, un tip în comă care respiră printr-o țevă înfiptă în trahee etc. În ultima vreme, nu l-am mai auzit. Am crezut că și-o fi dat obștescul sfîrșit, pînă cînd, pe fereastra în spatele căreia obișnuia să se ascundă artistul cu pricina, a apărut o inimioară Maggi. Trăiește!

Nu știam de campania Maggi, dar mi-a explicat în mare soția despre ce-i vorba. Apoi am aflat detalii pe Google: 80% din populația urbană a primit în cutia poștală pliantul promoțional Maggi, conținînd o inimă care poate fi decupată și lipită pe fereastră. Visătorii de toate vîrstele sînt adunați sub sloganul: „Urmează-ți inima și câștigă!” și puși să aștepte caravana Maggi, care umblă pe coclauri și dă – după cum îi lasă inima pe cei de la firmă – premii în bani. Dincolo de faptul că am apreciat găselnița promoțională ca fiind foarte inspirată, primul meu comentariu a fost: „Da, sigur că da. Și marmota învelea ciocolata în staniol”. O lume nouă mi s-a deschis în fața ochilor. În tot orașul, din centru și pînă în cele mai obscure zone, am început să văd răspîndindu-se ca o ciumă stickerelor Maggi. Toate blocurile din jurul locuinței noastre au fost contaminate, încît am ajuns să-i propun soției să ne punem și noi inimă Maggi. Nu de alta, dar am putea da hoților un semnal fals că sîntem plecați din cartier. Cum Internetul nu-i altceva decît

proiecția vie a lumii în care trăim, m-am gîndit să fac un fel de studiu de caz, pentru a înțelege cum e afișată campania Maggi pe ferestrele Internetului. M-am oprit la discuțiile de pe trei adrese: <http://news.softpedia.com>, <http://deea.supermagnet.ro> și <http://www.primariatm.ro/forum>. E și comic, și trist cum, de la o banală campanie publicitară, s-a ajuns la o adevărată criză de identitate, cu filosofi care mai de care mai diferiți. Încerc să grupez comentariile pe categorii. Detractorul: „Chestia cu stickerule astea e o porcărie și o minciună”. Indignatul: „Bă, da' eu de ce n-am primit sticker din ăla?”. Entuziastul: „Un premiu Nobel i-ar trebui acordat omului cu ideea, căci este genială. Se potrivește de minune poporului nostru. Bravo!”. Sentențiosul: „Tot ceea ce se poate primi moka place la român, indiferent că are termopon sau gigan în garaj”. Cinicul: „Hmm... Poate gospodinele/casnicele așteaptă să vină reprezentantul Maggi călare pe un cal alb și să le înmîneze premiul cel mare în natură. Dacă unii oameni se

identifică deja cu detergentii cu care spală, de ce nu s-ar putea translata acest concept de «comunicare» în planul supelor pe care le prepară?! Toată lumea trebuie să se indentifice cu ceva, de preferință nu cu ei înșiși”. Analistul de tip Dămăroaia: „Mă, dobitocu' ăla care a pus 5 inimioare în geam crede că îi dau ăștia 1.000 de euro dacă îl găsec? Brucan avea dreptate... STUPID PEOPLE”. Rebelul: „Și eu am pe geam. Mama e de vină. Nu mă înjurăți. Și i-am zis că-s în stare să-i sparg geamul. Dar nu a interesat-o. E MADD. Ce să-i fac? Încerc să-i fac internarea cît mai scurt”. Filosemitul de serviciu: „Dacă în timpul Holocaustului evreeii erau obligați de către nazisti să poarte un marcaj pentru a putea fi identificați într-un anume sens, acum, în România, avem de a face cu un fenomen similar. Astfel, locul nazistilor este luat de către sărăcie”. Intelectualul: „Eu de multe ori am

impresia că societatea românească este reprezentată doar de maneliști, telenoveliste etc...”. Ironistul: „Am să-mi pun și eu un poster cu un Lamborghini, poate cine știe?”. Familistul necăjit: „Și eu am avut un scandal imens cu fiică-mea pe tema asta. Și unul și mai mare cu nevasta. Tre' să stau și să înghit în sec”. Adeptul teoriei conspirației: „Din păcate, problema este mult mai adîncă. Chiar în personalitatea noastră. Multe alte firme au intrat deja sub pielea noastră și ne manipulează personalitatea, și așa fragilă”.

Amuzant, nu? Și mă gîndesc că ideile de promovare ar mai fi. De exemplu, cei de la Milka ar putea înlesni vopsirea în mov a tuturor vacilor din România. Sau îmi închipui o excursie de neuitat la munte. Ursul mă extrage din cort, ca dintr-o conservă, iar ultimul lucru pe care îl văd e un sticker de pe pieptul lui: „Regele berii din România”.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, FĂRĂ ZAHĂR VĂ RĂSPUNDE

de **BOBO ȘI BOBI**

Trăiască mătreața românească

Sîntem un popor muncitoresc, cu o cultură muncitorească (deși, cum înțeleg eu sensul cuvîntului „cultură”, nu prea l-aș pune alături de termenul „muncitoresc”), cu gusturi, atitudini, ambiții și limbaj muncitorești! Că tot a fost săptămîna asta și ne-a rămas pe creier, în ziua dedicată sărbătoririi sexului frumos, treceam pe lîngă un grup de compatrioți sprîjiniți în lopoți, fix în momentul în care unul din ei realiza însemnătatea respectivei zile, hlizindu-se cu puținii dinți pe care-i mai avea: „E ziua pizdii. Hă hă hă!”. Ahaaa. Deci de aia i se spune, de fapt, sărbătoarea sexului frumos. Am avut atunci o mică revelație, dîndu-mi seama că oamenii cu lopoți pătrunseseră adevărata semnificație, penetrînd adînc cu falusul minții

lor spiritul zilei de 8 martie. Pentru moment, n-am știut dacă să zîmbesc de nevolicia lor sau să mă rușinez de femeile cu mături prezente la sfatul oamenilor cu lopoți. Dar dilema mi-a murit ca o efemeridă în secunda următoare fiindcă, surpriză-surpriză, femeile cu mături au rîs. Pe sistemul „ha ha ha, ci poantî bun!”. Mă-nțelegeți? E clar, nici primăvara de anul acesta nu reprezintă un nou început pentru români, e doar o continuare slinoasă a mentalităților de anul trecut și a acelora din anii precedenți, împletite laolaltă într-o coadă rezistentă la orice fel de șampon. Trăiască mătreața românească. Nu vreau să fac elogiul pudibonderiei, nici să condamnăm vulgaritatea, ci doar momentele și locurile unde acestea sînt

afișate. Pentru că există situații în care vulgaritatea, oricît de *open-minded* aș fi în exprimare, reprezintă o lipsă nesimțită de bun-simt. Dar această lipsă este o adevărată artă la noi, apreciată pe scară largă, de la scara blocului pînă la scara ierarhică a înaltei politicii, cultivată cu pasiune și dăruire, folosită ca mijloc de exprimare, de contractare și în mijlocirea altor raporturi sociale – la români mi se pare că nesimțirea e folosită ca să câștigi, ca să cucerești, ca să îți atragi merite, recunoaștere și un statut social înalt.

Și mă întreb așa, într-o doară, la final, fiindcă tot se apropie, oare care o fi sensul muncitoresc al Paștelui? Pentru că anul ăsta pică în aceeași zi. O să fie interesant.

Bobo

LA LOC teleCOMANDA
de **ALEX SAVITESCU**

Extraverbalul de la miezul nopții

Dumneavoastră nu existați. Vi se pare. Sînteți o glumă de prost gust, o iluzie. N-aveți pic de imaginație, nu știți nici măcar pe ce lume trăiți. Nu ne aflăm în România anul 2005, pentru că ne-au confiscat-o marii mafioți străini. Care există. Nu l-ați ales pe Bănescu, pentru că Adrian Năstase a cîștigat, de fapt, turul al doilea. Nu guvernează Alianța, ci interesele americane; ambasadorul lor și-a făcut treaba, s-a băgat în alegeri, acum a fost avansat mare șef la Washington. Washingtonul există, acolo sînt puse la perpelit toate schemele și combinațiile, dacă se supără Marele W pe voi, e de rău. Nu mă credeți? Dacă știam că o să vă vorbesc despre asta, aduceam la mine documentele! Ziarele sînt pline de agenți străini. Dinescu încă dă telefoane la KGB, Mihăieș are fir roșu cu Axa Londra-Washington, Manolescu scrie pagini întregi la CIA, Popescu joacă la dublu. Mare victorie, domnule, maaare! Noroc de Pavel și Hănescu, ăștia fac cît zece ambasadori în străinătate. Noroc de Hagi, Ștefan cel Mare, Nadia, Mircea cel Bătrîn, ce Mihai Răzvan Ungureanu, dom'le! Fiți serioși! Păi, dacă ajungeam eu la putere, în zece zile lichidam cu toți mafioții. Fac și ăștia de acuma ceva treabă – la sugestia mea, doar multe dintre chestiile astea i le-am zis eu lui Bănescu între cele două tururi la primărie: „Domnu' primar, faceți cum spun eu!” – uite, îmi place de oamenii ăștia discreți și eficienți, Flutur, Muscă, Blaga, Macovei, nu sînt absurd, au și ei cîțiva mai răsăriți, acolo. Vai de mama lor dacă nu se țin de treabă, ascultați la mine, îi veghez și le dau peste mină dac-o iau razna. M-au furat de m-au rupt, și acuma, și în urmă cu patru ani, cînd a ieșit Iliescu. Contestă cineva chestia asta? Vedeti-vă de treabă, domnilor, în 10 decembrie 2000, la ora 14.00, eu aveam șaizeci la sută, Iliescu avea patruzeci – invers decît au dat ei! Iar anu' trecut mi-au prins de frică, m-au scos din joc înainte să intru, spuneți-mi dumneavoastră mie cum e posibil ca să fii în opoziție și în patru ani să scazi de la douăș'opt la sută la doispe!

E absurd, domnilor, și lumea vede asta. Și doar atît i-am zis lui Adrian, cînd m-am văzut cu el, înaintea turului întîi: „Bă Adriene, lăsați, dom'le, alegerile libere, nu e sănătos să n-ascultați de ce vrea lumea asta, poporul' ăsta care v-a ales și care a crezut în voi!”. Și m-a ascultat? Nu, a făcut ca el și ați văzut ce-a ieșit! Culmea e că tot el m-a rugat să nu mă retrag din cursă – da, da, am vrut să fac chestia asta la un moment dat, omul se mai și satură, domnilor, obosește, nimeni nu e inutil, notați treaba asta, a spus-o Marele General Francez, unul din mulții Mari Generali Francezi care-au lăsat în urma lor fraze memorabile, a zis-o De Gaulle, cimitirile sînt pline de oameni de neînlocuit. Da, am vrut să mă retrag, am o operă de scris, m-a ajutat Bunul Dumnezeu să scriu pînă acuma douăj' de cărți și mai am cîteva esențiale în lucru, am și zis dușmanilor mei, eu ca voi pot să fiu, voi ca mine, nu. Am două fetițe de crescut și pînă acuma mi-am dedicat viața țării ășteia, nu știu cît o să mai continuu, voi vedea.

Moderator: Mulțumim, domnule președinte. Emisiunea noastră se încheie aici. Pînă la o nouă întîlnire, vă spun, ca de obicei, țineți aproape!

P.S.: Monologul de mai sus este – parțial – autentic. El s-a petrecut la o emisiune din România anul 2005, într-o luni seară, la singurul talk show cu audiențe la fel de mari ca și „Surprize, surprize”. Orice asemănare cu personaje din realitate este P.U.R. și simplu tristă.

deltarfi
bucurești 93.5fm
iași 97.9fm

Altfel spus
de luni până vineri **6.30 - 10.00**

un duplex **București-Paris** cu
Sorin Pamfil, Mircea Iorgulescu,
Matei Vișniec, Dinu Flămând

DUMNEZEU SE UITĂ LA NOI CU BINOCLUL
de EMIL BRUMARU hobbitul@yahoo.com

Înmănușat în pieliță de crin

Cîte întâmplări! Înghesuind, dulce și amar, trecutul și viitorul în spaima subită. Și deodată înțeleg că voi repeta mereu, mereu, cuvintele buchisite cu strășnicie, învățate pe de rost, pînă la pierderea sensului... adăugînd bucurii, tristețuri, iluzii zănatice, realități trainice, turnuri de piatră, poduri aruncate zvelt peste ape mîloase, biserici muiate în lumina sfîntă a adolescenței, amori copilăroase, zglopii, nevinovate, ascunse în penar... (pe atunci locuim la periferie, tatăl meu îmi dăruise o minge formidabilă de fotbal și o carte cartonată: *Cei trei mușchetari*, plină de iubiri zănatice, dantelate, de dueluri pentru păstrarea onoarei, de pațimi regale și de cardinali vicleni, răutăcioși, spermatici... pe atunci mă îndrăgostisem de o studentă cu carnea albă, chiar gazda casei în care stam... o studentă la mate... avea un iubit... uneori îl aducea noaptea în camera ei mică, din față... și o auzeam, cu urechea lipită de ușa păcătoasă, da, deslușeam cum spune rugăciuni fără șir, mîngîioase... ciudate... pe atunci organizasem un birou de detectivi particulari... eu și colegul meu de bancă... țineam un jurnal cifrat, ne hazardam în investigații periculoase, pînă în centrul orașului!... urmăream o fetiță subțire, brunetă, îmbrăcată în rochiță roșie... se numea „Acțiunea chibrit”, fiindcă nimfeta era slabă... pe atunci eram obsedat de cracii albi, rotunzi, veșnic desculți... ai servitoarei Maria... îngrijea de vaca Lunaea și de porcul adus de la țară... pe atunci...)... uite că nu mai știu să continuu fraza... adaug niște iederi involburate tandru, cîteva păpădii centrifuge, un beci inundat și un maidan... o pompă de la care aduceam apă cu găleata... o căsuță unde bănuiam că trăiește o femeie frumoasă și... cam mototolită de bărbați beți... păduchioasă dînsa...

Reîncep timid, fericit că pot ține încă în mînă, strîns cu cele trei degete ale rugăciunii, creionul moale, alunecător în blîndețea paginii de hîrtie albă... Neliniștit, voi căuta să scriu despre liniște... Despre clipa prezentă, izbindu-mi fața și pieptul, însîngerîndu-mi-le aprig, duios, neverosimil de fraged, de dur... și de binevoitor... Clipa obligatorie o voi însemna... intrarea repetată în povestea timpului, pe poarta asta îngustă... cît îmi mai e hărăzit... sau cît mai e de cucerit printr-o luptă neîntreruptă, istovitoare, tenace... Cumplită afacere e în roua tremurată-n vîrfurile ierbii, pe plasa țesută-ndesat de păianjeni răscopti, da, cumplită afacere e în rouă, prieteni, teribili prieteni... frați de portocală desfăcută-n felii mustoase, gustoase, mirositoare naiv și parșiv în nările lacome de vitejii, de isprăvi grozave în miezul unui basm de-a pururi neterminat... Și-am tăcut... Apoi am șoptit cu multă, poate cu prea sîrguincioasă speranță: sgîrie-mi viața pe un cristal dilatat peste muchii, iubito, tu cea cu nume, cea fără nume... Și iar am tăcut... Fiindcă cuvintele se așezau încet-încet în rînduiala cuvenită a priceperii... Și-o să apară un alt îndrăgostit (îndrăzneț dumnealui!), la butonieră cu foaie de obligeană, înmănușat în pieliță de crin, murmurînd... Nici măcar nu-i om, e un înger... Neliniștit, voi încerca să scriu despre liniște... Ba nu! Liniștit, voi încerca să scriu despre neliniște... Neliniștea permanentă, însoțitoarea amabilă, surzătoare... dînsa, pătrunzătoare în oase, în creieri... Este nevoie de îmblînzire și de popas statornic... Este trebuință de o nesfîrșită încredere... de o desfacere tămăduitoare, răbdătoare... De un cer și-un pămînt forțot de-o devălmășie fermecătoare de îngeri și oameni... și iarăși de îngeri... și iarăși de oameni... și iarăși de îngeri...

Un produs al bibliotecii

Un debut aparte al anului trecut a fost acela al lui Nicolae Strâmbeanu, cu romanul *Evanghelia după Araña*. Debut cu atît mai interesant cu cît autorul era un necunoscut care se hotărîse să-și scoată prima carte (de literatură?) la 49 de ani. Și ce carte! O istorie a unui spaniol

mătrășit cu șirurile de caravele portugheze în Indiile de Vest, care nu doar că reconstituie credibil un trecut atît de îndepărtat și exotic, dar, pe deasupra, se situează într-o zonă stilistică pretențioasă, pe care nici „profesioniștii” nu o încearcă prea des.

scrise sînt foarte vaste, din Spania pînă în China, iar întâmplările foarte diverse. Vagabondul castilian pornește la drum din Peninsula Iberică în urma uciderii lui Jesus, „Fiul Omului”, un preot desfrînat a cărui prezență demistificatoare chiar la începutul cărții dezumflă așteptările cititorului momit de titlul „pneumatic” al romanului: „din cale-afară de gras și asudat, el putea ahoit pînă și-n miezul iernii, dar poftea la miere chiar și de mai multe ori într-un singur ceas”. Araña cutreieră Mediterana și Marea Oceanică, întîlnind corupția atît acasă, cît și pe tărîmurile perfizilor orientali. Învată să se apere de semeni cu vorba, ceea ce îl ajută să strîngă avere în regatele indiene și, pe urmă, să nu-și piardă și viața o dată cu ele.

Din fericire, autorul nu-și propune să „ne învețe” nimic. Istoria lui Araña are unicul scop de a fi frumoasă în sensul clasic, captivînd cititorul prin întîmplări palpitate și printr-un mod de a spune inedit. De fapt, aceasta este maxima realizare a romanului: limba în care este scrisă *Evanghelia după Araña* e o construcție autonomă, prea puțin înrudită cu literatura care se scrie acum. Elementele de argou, arhaisme și limbajul religios concurează în formarea unui aliaj lexical aparte, unul vechi și modern totodată, în care să se poată crea iluzia unui timp trecut, cu o mentalitate a sa, mult mai crudă, dar și mai dedicată lumii spirituale (de la Inchiziție pînă la vîrcolaci).

În general, argoul e un limbaj specializat, mai puțin preocupat de reliefa stilistică, vizînd comunicarea secretă într-o comunitate profesională. O mare

Doris Mironescu

Titlul este o dublă capcană întinsă cititorului: cu greu poate fi considerată o „evanghelie” povestea deloc ascetică a unui aventurier cam slobod la gură din secolul al XVI-lea. Cît despre chestiunea arahnoidului (Araña, nu?), este o nouă amăgire, pe care cititorul o acceptă cu greu. Am căutat insistent „păianjenul” din titlu în cuprinsul paginilor citite, dar apariția sa nu e de natură să explice misterioasa alegere onomastică, în afara evidentei motivații legate de exotismul numelui. Romanul nu e „țesut” din fire narative diferite, iar desenul din covor este unul simplu. Sensul ascuns, parabolic, al povestii lipsește cu desăvîrșire. În schimb, povestea „curge”, este lizibilă în mod eminent („eminently readable”, cum ar spune americanii), iar această performanță trebuie notată. *Evanghelia după Araña* este, în întregul ei, o carte pitorească, de la costume pînă la limbaj și moravuri.

Călătorii în lumea veche

Istoria e greu de rezumat, deoarece tărîmurile de-

Nicoale Strâmbeanu, *Evanghelia după Araña*, postfată de Radu Enache, Editura Humanitas, 2004

SEMNAL

Eseu de mentalitate și studiu de morfologie comportamentală, cartea Ruxandrei Cesereanu este o sinteză unică în peisajul românesc, o încercare fenomenologică de reconstituire a universului concentraționar al Gulagului. Pornind de la „modelul” sovietic al scrierilor despre detenție, cu Alexandr Soljenițin ca autor prototipal al acestui tip de scriitură, autoarea face referire mai întii, într-o panoramare selectivă, la mărturii, povestiri și romane de Nadejda Mandelștam, Evghenia Ghințburg, Varlam Șalamov, Vasili Grossman, Andrei Platonov, Evgheni Zamiatin, Vladimir Bukovski, Anatoli Rîbakov și Alexandr Zinoviev. Un studiu de mentalitate realizat pe baza a peste 100 de mărturii despre detenție schițează imaginea infernului concentraționar comunist: Gulagul, deținutul politic român ca tip uman, reprezentanții represiunii, „eshatologia” detenției, tortura, rezistența înăuntrul Gulagului și cea activă în afara Gulagului. Sînt analizate și modul de reflectare a Gulagului în literatura română și imaginea Securității în cărțile publicate după prăbușirea regimului comunist din România.

Ruxandra Cesereanu, *Gulagul în conștiința românească. Memorialistică și literatura închisorilor și lagărelor comuniste (eseu de mentalitate)*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, colecția „Plural M”, Editura Polirom, 480 de pagini, 295.000 de lei

parte dintre elementele argotice sînt, automat, ininteligibile. În schimb, argoul folosit de Strâmbeanu pentru a-și construi lumea ficțională este în totalitate transparent, el aparținînd traducerilor românești din literatura licențioasă, mai ales din cea veche (Rabelais, Villon), cu un plus de localizare care nu m-ar mira să fie și puțin ironică (banii spanioli din vremea lui Araña sînt *maravedis*, să fie cunoscuții „marafeti”?). Condamnată, de asemenea, cu false pilde de înțelepciune populară: „Prietenia fără gologani e ca dragostea în luna de miere: ține pînă la prima bășină trasă sub plapumă”, limba construită de autorul *Evangheliei după Araña* are un humor special.

În afară de acestea, fraza lui Nicolae Strâmbeanu este una muzicală, ritmată și obligatoriu ceremonioasă, pentru că nici vagabonzii lui Cervantes, Rinconete și Cortadillo, nici giganti lui Rabelais nu erau lipsiți de etichetă. E o limbă livrescă, îndreptățind poate remarca personajului central, devenit portavoce a autorului său într-un moment de triumf narcisic:

„Bătuse lungile coridoare ale Bibliotecii și ale Universității, lucruri străine vouă și care vă sperie”. Din păcate, romanul se bizuie pe o relatare cam prea simplă pentru exigențele literaturii moderne: narațiunea este cinematografică, povestirea de evenimente prezente fiind spartă numai din loc în loc de rememorări. E ceea ce mă obligă să îl consider totuși un roman picaresc, fără altă tradiție la noi în afară de aceea a traducerilor de gen, o scriere îndepărtată de viața contemporană a literaturii, un produs al bibliotecii.

O postfață misterioasă

Postfața romanului propune și ea un mic mister. Autorul ei, anunțat pe pagina de titlu a cărții, este Radu Enache, însă numele nu-i mai este specificat, după uzanțele editoriale, la sfîrșitul postfeței. În plus, textul este conceput narativ și cumva paralel romanului propriu-zis. Doi îndrăgostiți contemporani disertează asupra unui document din sec. al XIV-lea (sic!) copiat de un călugăr grec după spaniolul „Aranea”; doar că documentul nu este

romanul propriu-zis, așa încît comentariul își pierde relevanța. Un astfel de demers, care interferează cu materia cărții, ar trebui să fie unul avizat, dacă nu și supravegheat, de către autor. Însă mai nimic din postfață nu amintește de atentul stilist Nicolae Strâmbeanu din tot restul romanului: inflația sentimentală, erorile banale de genul antedatării unei copii față de original și, în general, lipsa de personalitate stilistică a textului postfeței indică faptul că ambiția și eșecul ei aparțin cu adevărat altui autor.

Comentariul indirect al postfeței încearcă și o interpretare globală: „Eu cred că este o contrafacere istorică [...] E un fel de joc, sau mi se pare mie joc pentru că nu-i înțeleg finalitatea, nu-i văd încă scopul”. Cu alte cuvinte, postfațatorul consideră că finalitatea romanului trebuie să fie ezoterică, dar cîta vreme ezoterismul nu se lasă pătruns, el trebuie înțeles ca un joc.

În ce mă privește, nu cred că Nicolae Strâmbeanu a urmărit să creeze un roman ezoteric și nici măcar să demonteze unul, după modelul *Pendulului lui Foucault*.

Romanul conține puține și inconsistente aluzii, și acelea literare (un anume Don Quijada călătorește cu Araña, alteori jelanian eroului capătă ecouri eminesciene: „nu era nici ființă, nici ne-ființă, ci un adînc fără fund”).

Deși vîrsta l-ar integra pe autor în generația optzecistă, nimic nu amintește în acest roman de ingineriile textuale ale lui Crăciun sau Nedelciu, și chiar obsesia arahnoidă a debutantului născut în 1956 pălește în fața pasiunii cărțărăsciene pentru coleoptere. Strâmbeanu pur și simplu spune o poveste – și cred că romanul acesta e apt să satisfacă orice cîrțitor pe tema „la noi nimeni nu mai știe să povestească”: romancierul debutant o face din plin, cu o dedicare exemplară. În contextul literaturii de azi, *Evanghelia după Araña* reprezintă un „caz”, iar autorul său este un alergător solitar, fără concurenți direcți. Va fi el și un alergător de cursă lungă?

terar Sanda Cordoș, amintind că Anda Cadariu a publicat pînă acum în revistele „Vatra” și „Echinox”.

Cărțile Editurii LiterNet pot fi descărcate gratuit sau pot fi citite online de la adresa <http://editura.liternet.ro>.

În acest moment, volumele LiterNet au depășit 272.000 de exemplare descărcate.

Editura LiterNet lansează o nouă colecție de cărți online

LiterNet lansează, prin volumul *love m@il project* de Anda Cadariu, o nouă colecție, „Mozaic”, dedicată textelor scurte, inedite, aparținînd unor nume neconsacrate. „Mozaic” este perechea în oglindă a „Palimpsestului” – o colecție de texte scurte ale unor personalități cunoscute, cu mare priză la public. Spre deosebire de aceasta, noua colecție este dedicată debutanților, celor care au publicat puțin sau celor despre care s-a auzit în cercuri restrînse.

„Mozaic” va conține „texte nebune, atipice, texte «truli», texte ironice, texte tandre, texte aparent

«lejere»”, declară editorul Răzvan Penescu.

Prima apariție, *love m@il project*, este o poveste de dragoste care începe cu un schimb de mesaje electronice, istoria primei întâlniri dintre doi oameni în viața cărora computerul se află la loc de cinste.

„Această poveste (amuzantă, trepidantă și emoționantă) este pusă în pagină (în pixeli?) de o tînără scriitoare, Anda Cadariu, care, pe lîngă faptul de a fi foarte familiarizată (acasă) cu dinamica lumii internautice, are o înzestrare artistică remarcabilă”, apreciază criticul li-

SEMNAL

O carte cu totul inedită despre (de fapt, cu) acei oameni care, pentru că au făcut din excepție – de la normă, lege, morală – un mod de viață, au primit pedeapsa maximă: pușcărie pe viață. Cum au ajuns aici? Ce mai poate să însemne „viață” pentru ei? Cum își păcălesc timpul închis între zidurile închisorii? „Viețaii” se dedau acum la povestit, unii contra cost (țigări, ness, chiar o pereche de adidași 42 ori de pantaloni XL), alții pe gratis, toți însă cu un firesc năucitor, datorat cu siguranță autorului interviurilor, prezență și călăuză discretă în penitenciarul de maximă siguranță Rahova. Băbuș, Bărcilă, Budi, Callo, Gherase, Grigore, Hrib, Mandin, Sibişan, Tîrtan și alții ca ei au fiecare măcar cîte un omor la activ. Cînd știi ce-au făcut, ai zice că nu-s oameni. Cînd afli ce fac în pușcărie, trebuie să admiți că totuși sînt. Și că, așa cum spune reporterul, se descurcă uneori pe metru pătrat de celulă mai bine decît noi pe hectare de libertate.

Eugen Istodor, Viețaii de pe Rahova. Din mărturiile unor condamnați pe viață, colecția „Ego. Publicistică”, Editura Polirom, 408 pagini, 235.000 de lei

„Lucrarea doamnei Momanu ne dovedește, încă o dată, că în științele educației a pătruns un suflu înnoitor, cu un discurs modern, și că la lași se afirmă o generație capabilă să rescrie destinul acestei discipline” (Adrian Neculau).

Mariana Momanu este doctor în științele educației, cadru didactic la Facultatea de Psihologie și Științele Educației de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”.

Mariana Momanu, Educație și ideologie. O analiză pedagogică a sistemului totalitar comunist, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 242 de pagini

Ficțiunea te apropie de adevărul care-ți trebuie

Interviu de Florin Lăzărescu

Aș vrea să începem cu fascinația dumneavoastră pentru lume. Ați spus la un moment dat: „Trăiesc pentru a privi lumea”.

Nu chiar numai pentru asta, dar e important ceea ce văd, ceea ce filtrez cu cele cinci simțuri, dar mai ales cu al șaselea – și mi s-a părut uneori că pot face rost și de-al șaptelea.

Ați traversat istoria literaturii române. Cum vi se pare literatura de astăzi? Cine o domină? Ce mai face concurența?

N-am privit niciodată efortul meu profesional ca pe un concurs. Pe de altă parte, cui nu-i place să fie cel mai bun? Mai mult: cine nu crede că e cel mai bun? Dar, în același timp, eu spun că am avut întotdeauna suficient control ca să privesc chestiunea cu oarece distanță, chiar cu umor. Eu văd lumea literară ca pe un câmp foarte vast. Este destul loc pentru toți cei care vor să se așeze acolo. Este nesfârșită, e așa cum sînt fermele în ținuturile scandinave sau chiar ca și la noi în Apuseni. Cîte o curte atît de largă, încît nu comunicî cu vecinul decît o dată la cîțiva ani.

Și totuși, curțile nu-s peste tot chiar așa de mari. Vecinii se mai întîlnesc la gard și nu de puține ori se ceartă. Care ar fi motivația?

Ei... cearta asta este foarte veche. De la Homer. În vechea Romă nu se gîndea altfel. Se certau la terme, pe stradă, se certau în cele mai alese cercuri. E, pînă la urmă, obișnuita ceartă dintre bătrîni și tineri. Aduceți-vă aminte de războiul

dur din anii '30. De *Nu-ul* lui Ionescu. Astăzi privim acest lucru ca pe un spectacol. Ne amuză poate starea conflictuală, umorul, forța pamfletară. Cît mi se pare că suport mai greu felul acesta de relație, n-am decît să mă întorc acasă și citesc Swift, *Povestea unui poloboc*. Nemiloasa satiră a lui Swift n-a pierdut aproape nimic din puterile ei. O lectură foarte energizantă.

Putem vorbi de o breaslă a scriitorilor?

Putem vorbi de profesioniști. Există o asociație care se numește chiar așa. Nu știu în ce măsură se justifică. Există și o Uniune a Scriitorilor care, desigur, aparține unei lumi pe terminate, dacă nu chiar gata, dar care are, în opinia mea, încă destule motive să existe. Și dacă o iei numai ca pe un sindicat care este în stare să motiveze și să apere în orice instanță drepturile autorilor. Eu sînt membru al Uniunii Scriitorilor de foarte multă vreme. Această instituție nu este o fosilă comunistă. Felul în care se încearcă demolarea ei folosește, voluntar sau involuntar, tactici bolșevice, de mult exersate în războaiele ideologice.

Și nu vă deranjează faptul că sînt foarte mulți veleitari în această asociație, că sînt oameni care se dau scriitori pe seama girului dumneavoastră?

Nu mă deranjează, pentru că nu pot să iau în serios această chestiune. Oricît am fi de puțini într-o „altă” asociație, tot nu sîntem egali. Truism necesar: sîntem, din fericire, diferiți.

Un veleitar poate fi mult mai activ, mai la vedere decît dvs. leșind în față, poate lăsa impresia că „domnule, cam așa arată un scriitor”. Stabilește o „marcă”.

Marca mea o dau cărțile mele. În rest, viața e complicată. Caraghioasă. Grea. Imprevizibilă. Mișcată de conflicte care nu duc nicăieri, care te consumă foarte mult. Însă eu cred că și-n peșteri, cînd se adunau seara în jurul focului, după ce se împărțea carnea pe criteriul celui mai puternic, se găsea unul care se apuca să povestească. Povestitorul rămînea flămînd, pentru că era așa de înamorat de povestea lui, încît el nu mai avea timp să mănînce. Dar se mai găseau încă doi-trei inși interesați de povestea lui. Eu cred că ficțiunea te apropie de adevărul care-ți trebuie. Fiindcă „adevărul absolut” este o boală mai grea decît SIDA.

Nu vi se pare că, în cazul unora dintre scriitori, memoriile lor prezintă lumea de dinainte de '89 altfel decît a fost în realitate?

Bineînțeles. Și e foarte deprimant. Știi foarte bine cum a trăit acela și cum se dă el acum. Există persoane care s-au bucurat de toate privilegiile, de toate înlesnirile, călătorii, burse etc. și care au devenit feroci revoluționari

Cum v-ați raportat la postmodernism, atunci cînd a apărut ca fenomen?

postrevoluție. Oameni care practică un cult al memoriei și un cult al moralei ce e asemănător cultului personalității. Oameni care nu-și asumă propria viață cu toate ale ei. Scot din context. „Citează” trunchiat din memorie. Sînt oameni instruiți, inteligenți, care știu cum să te facă să-i crezi și care practică acest fel de a fi. Nu-și asumă ce-au făcut, și astăzi, după cincisprezece ani, continuă să susțină un fel de memorie „non-stop”. Memoria continuă, ca și uitarea continuă sînt în cele din urmă cancerigene. Oricum, nicăieri nu se minte mai dulce ca în memorii și jurnale. Omul, cu cît e mai puțin instruit, cu atît mai mult este interesat de realitatea imediată, epidermică. „După un fapt real...” Păi, dacă scrii că e după un fapt real, te cumpără de zece ori mai mulți inși decît dacă nu e după un fapt real.

Ce oameni v-au influențat scrișul?

Îmi pare rău s-o spun – eu am trăit în provincie, la Bacău –, dar nu mă simt dator nimănui. Am fost foarte singur, deși eu sînt un om comunicativ, o natură deschisă. N-am avut șansa să înlînesc în tinerete, atunci cînd trebuia, modele vii, apropiate. N-am avut norocul acestei relații maestru-ucenic.

Atunci ce cărți v-au influențat?

Multe. Toate cărțile pe care le-am citit. Un autor la care mă întorc mereu este Elias Canetti, nu atît cel cu *Orbirea*, cît cel din *Masă și putere*, un eseu, dar și o proză extraordinară. Un studiu asupra naturii umane. De ce poți fi interesat mai mult decît de natura umană?! În ceea ce mă privește, recunosc că numai asta mă interesează. Iar în rest, politica, istoria și orice altceva numai în măsura în care fac atingere cu natura umană. Asta este *Masă și putere*. Un studiu fără egal despre natura umană... M-a întrebă cineva ce părere am despre postmodernism. Ce părere să am? *Ismele* vin și trec, sînt produse de laborator.

La noi, postmodernismul a fost un risc nu de tot asumat, preluat cu întîrziere, pe care gruparea optzecistă îl supralicitează. E și o carte, foarte bine scrisă, de altfel, a lui Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, unde apare o demonstrație dusă spre perfecțiune despre cît de convingătoare poate fi o dogmă. În cartea asta, autorul este dogmaticul perfect. E o performanță! Postmodernismul românesc există mai mult în cartea lui Cărtărescu decît în realitate. Din leatul meu, ca să zic așa, sînt prinse două nume: Breban și cu mine. Sîntem puși într-o relație. Scurt și gata. Doi gîndaci conservați într-un bulgăre de chihlimbar. Interesant!

Astăzi, scriitorii tineri au fost etichetați drept „pornografi”. Cum îi priveau atunci „bătrîni” pe tinerii optzeciști?

Inițial au avut o atmosferă ostilă. Dar ei au știut să profite de această ostilitate și tocmai asta i-a băgat în față. Ei au avut profesori foarte buni și foarte influenți. Dacă ar fi să fie numai Manolescu pentru poezie, cu Cenaclul lui de Luni, și dacă ar fi să fie Crohmălniceanu, cu cenaclul lui pentru proză. Crohmălniceanu, de altfel, semnează prefața la *Desant*, cartea lor de debut și chiar un prag în devenirea lor. Îmi place să spun că eram atunci director la Editura Cartea Românească, unde a apărut volumul. Unii dintre optzeciști îmi erau foarte apropiați, mai ales Mircea Nedelciu, unul dintre cei mai talentați prozatori. Păcat că s-a stins. Era un om cu lipici. Avea și taina asta, să adune oamenii în jurul lui. Lucra la librăria Editurii Cartea Românească și avea o masă în jurul căreia el improvizase o minusculă cafe-nea literară. Eu am ținut mult să apară *Desant*-ul. Am de la autori un cadou foarte frumos. Cineva din cercul lor era artist plastic. Și mi-a lucrat el o carte de sticlă pe care scrie *Desant* și numele meu. Bineînțeles că o țin în raftul cu cărți. Ceea ce m-a mirat a fost că, atunci cînd a ieșit a doua ediție din *Desant*, acum doi ani, cred, îngrijită de Ion Bogdan Lefter, dublată de un sos critic consistent, hrănitor, așa zice, nu a apărut

REPERE:

- George Bălăiță s-a născut în 1935, la Bacău
- A absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universității „Al.I. Cuza”, Iași (1967)
- Redactor al revistei „Ateneu” din Bacău, redactor-șef al revistelor „Arc” și „Creanga de Aur”
- 1980-1989, director al Editurii Cartea Românească
- În prezent, director la CopyRo
- Debutează în anul 1964 cu volumul de schițe și povestiri *Călătoria*.

nici un cuvânt despre mine. Nu mă supără. Natura mea mă ajută să înțeleg lucrul ăsta și să nu-l comentez mai mult decât am făcut-o. Constat o realitate pe care o știam de mult. În rest, fiecare pe barba lui.

Hai să vedem acum, retrospectiv, care sînt punctele în care simțiți că s-a schimbat viața dumneavoastră?

E o foarte bună întrebare și chiar am ce răspunde aici. Punctul meu de referință maximă este copilăria, nu adolescența. Știți cită literatură, mai ales mediocră, a produs adolescența. Peste tot în lume, nu numai la noi. S-a întâmplat așa cu mine: făceam sport, gimnastică, și-l făceam din ce în ce mai performant...

Cînd ați început? Toți copiii bat mingea. Cum ați ajuns la gimnastică masculină?

Pe la paisprezece ani. Se făceau niște cercuri de gimnastică în țară, iar unul dintre ele era la Bacău. A venit un tip așa, măruntel, de la Cluj, m-a văzut la orele de educație fizică și mi-a spus că sînt bun de gimnastică. Și asta a făcut ca pentru mine adolescența – cu toate problemele ei întunecate – aproape să nu existe... Cred că cea mai importantă aventură a vieții mele este o întâmplare din copilărie, de la nouă ani. Asta însemna vara lui 1944. Tata era concentrat în război, eram cu mama acasă, la Bacău. Spaima venirii rușilor cuprinsese întreg orașul. Atunci mama s-a gândit să ne refugiem în munții Buzăului, la rudele ei de pe Bîsca Mare, de la Gura Teghii. Și-acolo am făcut clasele a III-a și a IV-a primare. Acolo am cunoscut o lume care trăia în matriarhat. Și simt lumina orbitoare, modul în care am trăit eu această schimbare. Sînt amintiri, emoții, teribile descoperiri care m-au marcat pentru tot restul vieții. Acolo mi s-a arătat *taina*. Și care m-a însoțit mereu. Adevărata mea umbră. În două-trei săptămîni vorbeam ca ei, munteneste, cu „pă”-urile lor. Există acolo o creață numită chiar așa, „Pă munte”. Cînd o auzeam pe mama spunînd „Pi munti”, aveam o mare mirare. Mi se părea o străină. Iar eu deveneam peste noapte stăpînul unei lumi magice. Vorbeam cu copiii, la școală. În schimb, eu i-am învățat fotbal. M-au învățat oina. Mi-aduc aminte acum și o chestie care are hazul ei – nu-i prea luminoasă. Aveam acolo rude bogate și rude sărace. Stăteam, firește, la rudele bogate. Și-n fiecare dimineață cînd mergeam la școală, aveau un coleg care venea de pe valea unui pîrîu din susul pădurii și-l găseam în poarta casei, cu traista de cărți. Îmi lua ghiozdanul – unul jerpelit, din carton presat – aproape cu forța. Nu spu-

nea nimic. Mergea după mine, chiar puțin în urmă, și-mi căra ghiozdanul. Nu dorea nimic. Doamna învățătoare a băgat de seamă și m-a certat în fața clasei. N-am înțeles de ce. Fiindcă băiatul a continuat să-mi care ghiozdanul, e drept, numai pînă în dreptul bisericii, trei pași înainte de școală. Mi-l înapoia ca pe o relicvă, cu capul plecat. Nu comentez. E doar o întâmplare. Și uite c-o spun acum, nici n-am scris-o nicăieri, niciodată pînă acum. Însă experiența aceea de a trăi acolo – de la impactul lingvistic pînă la modul de a gândi –, vreme de trei ani, a fost fantastică.

Apoi ați revenit la sport. Cum ați ajuns la „sportul” numit scris?

Citeam foarte mult. Am citit de la cinci ani, chiar înainte să scriu, încît în clasa întîi mă plictiseam la semnele obligatorii, bastonașe, cerculețe, ca să ajung la alfabet. Am citit Ispirescu, mai tîrziu, prin clasa întîi, l-am citit pe Creangă.

Și prima compunere, vreo poveste scrisă, v-o mai amintiți?

Nu, nimic memorabil. Prin liceu cred c-am fost la cîteva întruniri de cenaclu. Am încercat să scriu o povestire, dar a fost tare criticată de profesorii cenaclului. Cred că acolo am auzit pentru prima dată cuvîntul „partid”. Un profesor încruntat mi-a spus că schița aia nu are nici un fel de caracter „partidic”. Habar n-aveam ce înseamnă chestia asta, bineînțeles. Și nu m-am mai dus niciodată la cenaclu... Apoi, pe la douăzeci de ani, m-am pomenit că scriu niște povestiri. Una dintre ele – continuu să cred că era ceva foarte important – relua mitul lui Cain și Abel. Ei bine, eu nu știu cum s-a rătăcit povestea aia.

Ați vrut s-o publicați?

Nici măcar. N-am mai găsit-o. Nici nu mai știu cum am numit-o. Dacă i-am dat vreun titlu... Poate de asta îmi place să cred că era cea mai bună poveste a mea. Pe urmă, am scris niște povestiri care, în parte, au poncifele timpului. Oricum, încă de pe atunci, școlărește vorbind, am înțeles un lucru esențial: că a scrie se reduce la a fi conștient dacă ai sau nu ceva de spus. Poți să comentezi oricît ai vrea, oricît de doct, de expresiv, de abil în vorbire ai fi, trebuie să ai ceva de spus. Ai sau n-ai, asta-i totul. Și, cînd am început să-mi dau seama că eu chiar am ceva de spus, mi-a venit foarte greu să o fac. Pentru prima dată m-am găsit cu adevărat în romanul *Lumea în două zile*. O să fac cîndva o antologie din vechile mele povestiri, dar asta nu e una dintre prioritățile mele. Însă acum întreb, că tot stăm de vorbă. Pe-atunci mergeai cu povestirea la un redactor și îți spunea că trebuie s-o situezi în realitatea imediată, să pui un anume personaj de la țară. Cunoșteam viața de acolo, eram atras de această umanitate arhaică rurală. Tu, ca să poți să apari, trebuia s-o situezi într-o realitate imediată. Erai nevoit să introduci un personaj din „realitatea imediată”. Tu ce părere ai, dacă o poveste în care omul există se susține ca o chestie de recuzită, poți să-l scoti, ai dreptul? Rămîne povestirea otrăvită, poluată pentru totdeauna? Sau poți să consideri că a fost un ingredient dintr-o mîncare pe care nu trebuie s-o arunci?

Nu e neapărat nevoie s-o arunci. Eu, de exemplu, citeam pe nerăsuflăte literatură tezigă rusă. Nu mă interesa că personajele sînt comsoliste. Dacă erau vii, eram atras de ele. Sincer, în copi-

Există astăzi un conflict între „tineri” și „bătrîni”?

Fără îndoială, există. Însă în nici o parte nu avem destulă substanță. Nici nu este o ceartă adevărată, pe viață și pe moarte, nici nu este o dispută moale. E ceva la mijloc, care nu pune în evidență decît orgolii și, mai ales, vanitate. Multă, multă vanitate. Și există în lumea literelor mai nou veniți care sînt dispuși să practice farsa. Farseuri de mare clasă, vorba lui Nenea Iancu, nu spun cine, persoane importante. Cunosc efectele și știu să se pună actoricește, cu un histrionism extraordinar, în evidență. Și asta place.

lărie nu mă interesa nici cine-a scris cartea. Doar povestea.

Prin urmare, poți să scoti acel personaj pe care tu l-ai pus acolo forțat de împrejurări? Sau povestea rămîne ca o mîncare în care ai scăpat prea multă sare și rămîne așa?

E o-ntrebare retorică. Ceea ce mă miră pe mine legat de regimul comunist – atît cît am apucat să-l cunosc – nu e cum a funcționat cenzura, ci autocenzura, pe care mulți încă o mai practică din reflex și astăzi.

Cenzura și autocenzura sînt surori siameze. Desființarea ei a fost o șmecherie a lui Ceaușescu. A anunțat chiar el, la Conferința Națională a Scriitorilor din 1977. Cu vicleniile lui țărănești, marele vechil – căci asta a fost, nu un stăpîn adevărat, ci vechilul ni-mănuși, un personaj absolut gogolian – a știut cum și pe cine duce de nas. A fost mai degrabă o cruntă bătaie de joc. Primii care au intrat în panică au fost editorii, redactorii de edituri, cei de la reviste, funcționarii din Consiliul Culturii, responsabili și pînă atunci „cu cartea”. A fost un fel de circ al fricii. Pînă s-a ajuns la aberațiile din deceniul nouă. Pînă atunci cenzura, ca instituție, funcționase strict profesional. Existau cenzozi de profesie. Unii chiar deștepti – pe lîngă destui tîmpiți. Pentru *Lumea în două zile*, de pildă, eu am avut noroc de un profesionist. După ce cartea se plimbase vreo doi ani prin edituri (asta e o altă poveste, pe care o amîn), cenzorul a aplicat grila care i s-a părut lui potrivită. Chestii politice, la vedere, nu erau. A aplicat ștampila „bun de tipar”... Ceaușescu însă, sînt sigur, știa că păcăleala lui bagă pe toată lumea în căcat. Chestia făcea, de altfel, parte din strategia sistemului.

L-ați cunoscut?

L-am întîlnit de două ori, dar nu pot spune că l-am cunoscut. O dată, foarte oficial, cu conducerea Uniunii Scriitorilor, nici nu mai știu ce se omagia. Rețin doar imaginea jovială a cuplului Ceaușescu. Există și o fotografie, publicată cu plăcere, vara trecută, de un fel de confrate. A doua oară, la faimoasa întrunire de la Neptun, cînd ne-a anunțat că s-a desființat cenzura.

Cum a fost întîlnirea cu dictatorul în carne și oase? Ce impresie v-a lăsat omul?

La Neptun s-a vărsat în vara aia un autotocar plin cu scriitori. Lume multă, lume bună, lume amestecată. Conducerea Uniunii și fel de fel de invitați. De la bătrînul pensionar Beniuc și greii timpului – Preda, Barbu, Bogza, Jebeleanu, Fulga, Titus Popovici, Domokoș Géza – și pînă la cel mai talentat dintre tinerii poeți, imprevizibilul Mircea Dinescu. Singurul, de altfel, care l-a făcut

pe posomorîtul crispat Ceaușescu să rîdă! Dat în Paște, cum e, cu naturaletea, cu hazul lui care dizolvă pe loc drojdia cea mai otrăvită într-o băutură acrișoară, acidulată, potabilă, Dinescu l-a făcut pe Ceaușcă să rîdă în hohote. Ca la semnal, toată adunarea a făcut la fel. Hohoteau cu toții, mai ceva decît se aude înregistrat pe bandă rîsul colectiv la serialul *Seinfeld*. Au urmat intervențiile serioase, grave, socialist responsabile, ce mai... Atunci l-am văzut pe Ceaușescu de-aproape! Avea în mînă un fel de stilou mai special. Părea un Mont Blanc „de comandă”. Era, de fapt, o imitație făcută la Flaro Sibiu. Bănuiesc că îl folosea din patriotism și pentru a încuraja produsele autohtone. Avea în față un caiet deschis. Fără să ridice ochii, ascultînd, el plimba penița aia pe hîrtie – o mișcare chinuită, așa cum se învîrtește bezmetic pe masă o insectă, după ce a fost întepată cu un ac. Te mai puteai gândi la unul care lovește aiurea cu săpăliga într-o brazdă. Cînd vorbitorul tăcea, se făcea un moment de liniște mare și atunci se auzea un fel de scrișnet, metal pe metal...

O tăcere foarte zgomotoasă.

Da. Atunci m-a gândit că nu se poate ajunge la nici o înțelegere cu omul ăsta, în nici un fel, niciodată. Așa am intuit eu atunci. Dar am tăcut mîlc. Era în spiritul vremii. Există cu toate ale mele și în locul și timpul ce mi s-au dat. Pe cît cu puțință, pe cont propriu. Sînt un martor pe care se poate conta. Și pot fi, încă, un actor de succes! Cu toate că nu mi-a dat prin cap niciodată, în junete, să dau examen la IATC.

Din ce-ați trăit ca să vă permiteți să scrieți?

Eu am fost multă vreme student de profesie și aveam slujbe ocazionale. Aveam îndemînare la desen – doamna învățătoare îmi spunea că o să ajung un mare pictor. Făceam și desen tehnic. Fel de fel de slujbe dintr-astea trecătoare. Am fost și funcționar în cooperația de consum, profesor suplinitor de educație fizică și de desen. Am trebăluit apoi, vreo trei ani, pe la Casa de Creație din Bacău și, pe urmă, încă vreo treisprezece, tot în tîrgul lacustru de pe Bistrița, la revista „Ateneu”. Am trăit foarte omenește în lumea nu de mine aleasă. Apoi, după ce m-am mutat la București, am lucrat la Uniunea Scriitorilor, după care am fost director la Cartea Românească, în cea mai penibilă perioadă a regimului comunist, anii '80-'90. N-am vrut locul ăsta, dar am fost într-un fel obligat să-l iau. În aprilie '90, s-au făcut alegeri la Uniune. Dinescu m-a sunat și mi-a spus: „Bătrîne, eu cred că n-ai să pleci de la Cartea Românească”. Dar eu îmi trăisem aventura de acolo și am plecat. Asta e povestea. De-aici încolo ar urma altă poveste, alt capitol, altă carte.

REPERE:

- Romanul *Lumea în două zile* (1975) primește Premiul Uniunii Scriitorilor (1975). De curînd, a apărut la Editura Polirom ediția a VII-a
- Obține premiul Academiei Române pentru romanul *Ucenicul neascultător*, în 1977
- În 1994, volumul de eseuri *Gulliver în Țara Nimănuși* este recompensat cu Premiul Asociației Scriitorilor din București
- Stipendiat Fulbright (Iowa University, SUA, 1980)
- Cărțile sale au fost traduse în engleză, franceză, rusă, maghiară, italiană, sîrbocroată, suedeză, germană.

CĂRȚI:

- *Călătoria* (1964)
- *Conversînd despre Ionescu* (1966)
- *Întîmplări din noaptea soarelui de lapte* (1968)
- *Lumea în două zile* (1975; ultima ediție apărută, Polirom 2004)
- *Ucenicul neascultător* (1977)
- *Noaptea unui provincial* (1983)
- În pregătire la Editura Polirom, romanul *Domino*.

Mai e nevoie de poveste? Foarte mulți vorbesc acum despre o reîntoarcere la poveste.

E un gînd foarte bun. Cei care-i negau importanța, primatul povestirii, al ficțiunii, au umplut piața cu jurnale, cu false memorii...

Ficțiunea te apropie de adevărul care-ți trebuie

Interviu de Florin Lăzărescu

Aș vrea să începem cu fascinația dumneavoastră pentru lume. Ați spus la un moment dat: „Trăiesc pentru a privi lumea”.

Nu chiar numai pentru asta, dar e important ceea ce văd, ceea ce filtrez cu cele cinci simțuri, dar mai ales cu al șaselea – și mi s-a părut uneori că pot face rost și de-al șaptelea.

Ați traversat istoria literaturii române. Cum vi se pare literatura de astăzi? Cine o domină? Ce mai face concurența?

N-am privit niciodată efortul meu profesional ca pe un concurs. Pe de altă parte, cui nu-i place să fie cel mai bun? Mai mult: cine nu crede că e cel mai bun? Dar, în același timp, eu spun că am avut întotdeauna suficient control ca să privesc chestiunea cu oarece distanță, chiar cu umor. Eu văd lumea literară ca pe un câmp foarte vast. Este destul loc pentru toți cei care vor să se așeze acolo. Este nesfârșită, e așa cum sînt fermele în ținuturile scandinave sau chiar ca și la noi în Apuseni. Cîte o curte atît de largă, încît nu comunicî cu vecinul decît o dată la cîțiva ani.

Și totuși, curțile nu-s peste tot chiar așa de mari. Vecinii se mai întîlnesc la gard și nu de puține ori se ceartă. Care ar fi motivația?

Ei... cearta asta este foarte veche. De la Homer. În vechea Romă nu se gîndea altfel. Se certau la terme, pe stradă, se certau în cele mai alese cercuri. E, pînă la urmă, obișnuita ceartă dintre bătrîni și tineri. Aduceți-vă aminte de războiul

dur din anii '30. De *Nu-ul* lui Ionescu. Astăzi privim acest lucru ca pe un spectacol. Ne amuză poate starea conflictuală, umorul, forța pamfletară. Cît mi se pare că suport mai greu felul acesta de relație, n-am decît să mă întorc acasă și citesc Swift, *Povestea unui poloboc*. Nemiloasa satiră a lui Swift n-a pierdut aproape nimic din puterile ei. O lectură foarte energizantă.

Putem vorbi de o breaslă a scriitorilor?

Putem vorbi de profesioniști. Există o asociație care se numește chiar așa. Nu știu în ce măsură se justifică. Există și o Uniune a Scriitorilor care, desigur, aparține unei lumi pe terminate, dacă nu chiar gata, dar care are, în opinia mea, încă destule motive să existe. Și dacă o iei numai ca pe un sindicat care este în stare să motiveze și să apere în orice instanță drepturile autorilor. Eu sînt membru al Uniunii Scriitorilor de foarte multă vreme. Această instituție nu este o fosilă comunistă. Felul în care se încearcă demolarea ei folosește, voluntar sau involuntar, tactici bolșevice, de mult exersate în războaiele ideologice.

Și nu vă deranjează faptul că sînt foarte mulți veleitari în această asociație, că sînt oameni care se dau scriitori pe seama girului dumneavoastră?

Nu mă deranjează, pentru că nu pot să iau în serios această chestiune. Oricît am fi de puțini într-o „altă” asociație, tot nu sîntem egali. Truism necesar: sîntem, din fericire, diferiți.

Un veleitar poate fi mult mai activ, mai la vedere decît dvs. leșind în față, poate lăsa impresia că „domnule, cam așa arată un scriitor”. Stabilește o „marcă”.

Marca mea o dau cărțile mele. În rest, viața e complicată. Caraghioasă. Grea. Imprevizibilă. Mișcată de conflicte care nu duc nicăieri, care te consumă foarte mult. Însă eu cred că și-n peșteri, cînd se adunau seara în jurul focului, după ce se împărțea carnea pe criteriul celui mai puternic, se găsea unul care se apuca să povestească. Povestitorul rămînea flămînd, pentru că era așa de înamorat de povestea lui, încît el nu mai avea timp să mînnînce. Dar se mai găseau încă doi-trei inși interesați de povestea lui. Eu cred că ficțiunea te apropie de adevărul care-ți trebuie. Fiindcă „adevărul absolut” este o boală mai grea decît SIDA.

Nu vi se pare că, în cazul unora dintre scriitori, memoriile lor prezintă lumea de dinainte de '89 altfel decît a fost în realitate?

Bineînțeles. Și e foarte deprimant. Știi foarte bine cum a trăit acela și cum se dă el acum. Există persoane care s-au bucurat de toate privilegiile, de toate înlesnirile, călătorii, burse etc. și care au devenit feroci revoluționari

Cum v-ați raportat la postmodernism, atunci cînd a apărut ca fenomen?

postrevoluție. Oameni care practică un cult al memoriei și un cult al moralei ce e asemănător cultului personalității. Oameni care nu-și asumă propria viață cu toate ale ei. Scot din context. „Citează” trunchiat din memorie. Sînt oameni instruiți, inteligenți, care știu cum să te facă să-i crezi și care practică acest fel de a fi. Nu-și asumă ce-au făcut, și astăzi, după cincisprezece ani, continuă să susțină un fel de memorie „non-stop”. Memoria continuă, ca și uitarea continuă sînt în cele din urmă cancerigene. Oricum, nicăieri nu se minte mai dulce ca în memorii și jurnale. Omul, cu cît e mai puțin instruit, cu atît mai mult este interesat de realitatea imediată, epidermică. „După un fapt real...” Păi, dacă scrii că e după un fapt real, te cumpără de zece ori mai mulți inși decît dacă nu e după un fapt real.

Ce oameni v-au influențat scrișul?

Îmi pare rău s-o spun – eu am trăit în provincie, la Bacău –, dar nu mă simt dator nimănui. Am fost foarte singur, deși eu sînt un om comunicativ, o natură deschisă. N-am avut șansa să înlînesc în tinerete, atunci cînd trebuia, modele vii, apropiate. N-am avut norocul acestei relații maestru-ucenic.

Atunci ce cărți v-au influențat?

Multe. Toate cărțile pe care le-am citit. Un autor la care mă întorc mereu este Elias Canetti, nu atît cel cu *Orbirea*, cît cel din *Masă și putere*, un eseu, dar și o proză extraordinară. Un studiu asupra naturii umane. De ce poți fi interesat mai mult decît de natura umană?! În ceea ce mă privește, recunosc că numai asta mă interesează. Iar în rest, politica, istoria și orice altceva numai în măsura în care fac atingere cu natura umană. Asta este *Masă și putere*. Un studiu fără egal despre natura umană... M-a întrebă cineva ce părere am despre postmodernism. Ce părere să am? *Ismele* vin și trec, sînt produse de laborator.

La noi, postmodernismul a fost un risc nu de tot asumat, preluat cu întîrziere, pe care gruparea optzecistă îl supralicitează. E și o carte, foarte bine scrisă, de altfel, a lui Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, unde apare o demonstrație dusă spre perfecțiune despre cît de convingătoare poate fi o dogmă. În cartea asta, autorul este dogmaticul perfect. E o performanță! Postmodernismul românesc există mai mult în cartea lui Cărtărescu decît în realitate. Din leatul meu, ca să zic așa, sînt prinse două nume: Breban și cu mine. Sîntem puși într-o relație. Scurt și gata. Doi gîndaci conservați într-un bulgăre de chihlimbar. Interesant!

Astăzi, scriitorii tineri au fost etichetați drept „pornografi”. Cum îi priveau atunci „bătrîni” pe tinerii optzeciști?

Inițial au avut o atmosferă ostilă. Dar ei au știut să profite de această ostilitate și tocmai asta i-a băgat în față. Ei au avut profesori foarte buni și foarte influenți. Dacă ar fi să fie numai Manolescu pentru poezie, cu Cenaclul lui de Luni, și dacă ar fi să fie Crohmălniceanu, cu cenaclul lui pentru proză. Crohmălniceanu, de altfel, semnează prefața la *Desant*, cartea lor de debut și chiar un prag în devenirea lor. Îmi place să spun că eram atunci director la Editura Cartea Românească, unde a apărut volumul. Unii dintre optzeciști îmi erau foarte apropiați, mai ales Mircea Nedelciu, unul dintre cei mai talentați prozatori. Păcat că s-a stins. Era un om cu lipici. Avea și taina asta, să adune oamenii în jurul lui. Lucra la librăria Editurii Cartea Românească și avea o masă în jurul căreia el improvizase o minusculă cafe-nea literară. Eu am ținut mult să apară *Desant*-ul. Am de la autori un cadou foarte frumos. Cineva din cercul lor era artist plastic. Și mi-a lucrat el o carte de sticlă pe care scrie *Desant* și numele meu. Bineînțeles că o țin în raftul cu cărți. Ceea ce m-a mirat a fost că, atunci cînd a ieșit a doua ediție din *Desant*, acum doi ani, cred, îngrijită de Ion Bogdan Lefter, dublată de un sos critic consistent, hrănitor, așa zice, nu a apărut

REPERE:

- George Bălăiță s-a născut în 1935, la Bacău
- A absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universității „Al.I. Cuza”, Iași (1967)
- Redactor al revistei „Ateneu” din Bacău, redactor-șef al revistelor „Arc” și „Creanga de Aur”
- 1980-1989, director al Editurii Cartea Românească
- În prezent, director la CopyRo
- Debutează în anul 1964 cu volumul de schițe și povestiri *Călătoria*.

nici un cuvânt despre mine. Nu mă supără. Natura mea mă ajută să înțeleg lucrul ăsta și să nu-l comentez mai mult decât am făcut-o. Constat o realitate pe care o știam de mult. În rest, fiecare pe barba lui.

Hai să vedem acum, retrospectiv, care sînt punctele în care simțiți că s-a schimbat viața dumneavoastră?

E o foarte bună întrebare și chiar am ce răspunde aici. Punctul meu de referință maximă este copilăria, nu adolescența. Știți cită literatură, mai ales mediocră, a produs adolescența. Peste tot în lume, nu numai la noi. S-a întâmplat așa cu mine: făceam sport, gimnastică, și-l făceam din ce în ce mai performant...

Cînd ați început? Toți copiii bat mingea. Cum ați ajuns la gimnastică masculină?

Pe la paisprezece ani. Se făceau niște cercuri de gimnastică în țară, iar unul dintre ele era la Bacău. A venit un tip așa, mărunțel, de la Cluj, m-a văzut la orele de educație fizică și mi-a spus că sînt bun de gimnastică. Și asta a făcut ca pentru mine adolescența – cu toate problemele ei întunecate – aproape să nu existe... Cred că cea mai importantă aventură a vieții mele este o întâmplare din copilărie, de la nouă ani. Asta însemna vara lui 1944. Tata era concentrat în război, eram cu mama acasă, la Bacău. Spaima venirii rușilor cuprinsese întreg orașul. Atunci mama s-a gândit să ne refugiem în munții Buzăului, la rudele ei de pe Bîsca Mare, de la Gura Teghii. Și-acolo am făcut clasele a III-a și a IV-a primare. Acolo am cunoscut o lume care trăia în matriarhat. Și simt lumina orbitoare, modul în care am trăit eu această schimbare. Sînt amintiri, emoții, teribile descoperiri care m-au marcat pentru tot restul vieții. Acolo mi s-a arătat *taina*. Și care m-a însoțit mereu. Adevărata mea umbră. În două-trei săptămîni vorbeam ca ei, munteneste, cu „pă”-urile lor. Există acolo o creață numită chiar așa, „Pă munte”. Cînd o auzeam pe mama spunînd „Pi munti”, aveam o mare mirare. Mi se părea o străină. Iar eu deveneam peste noapte stăpînul unei lumi magice. Vorbeam cu copiii, la școală. În schimb, eu i-am învățat fotbal. M-au învățat oina. Mi-aduc aminte acum și o chestie care are hazul ei – nu-i prea luminoasă. Aveam acolo rude bogate și rude sărace. Stăteam, firește, la rudele bogate. Și-n fiecare dimineață cînd mergeam la școală, aveau un coleg care venea de pe valea unui pîrîu din susul pădurii și-l găseam în poarta casei, cu traista de cărți. Îmi lua ghiozdanul – unul jerpelit, din carton presat – aproape cu forța. Nu spu-

nea nimic. Mergea după mine, chiar puțin în urmă, și-mi căra ghiozdanul. Nu dorea nimic. Doamna învățătoare a băgat de seamă și m-a certat în fața clasei. N-am înțeles de ce. Fiindcă băiatul a continuat să-mi care ghiozdanul, e drept, numai pînă în dreptul bisericii, trei pași înainte de școală. Mi-l înapoia ca pe o relicvă, cu capul plecat. Nu comentez. E doar o întâmplare. Și uite c-o spun acum, nici n-am scris-o nicăieri, niciodată pînă acum. Însă experiența aceea de a trăi acolo – de la impactul lingvistic pînă la modul de a gândi –, vreme de trei ani, a fost fantastică.

Apoi ați revenit la sport. Cum ați ajuns la „sportul” numit scris?

Citeam foarte mult. Am citit de la cinci ani, chiar înainte să scriu, încît în clasa întîi mă plictiseam la semnele obligatorii, bastonașe, cerculețe, ca să ajung la alfabet. Am citit Ispirescu, mai tîrziu, prin clasa întîi, l-am citit pe Creangă.

Și prima compunere, vreo poveste scrisă, v-o mai amintiți?

Nu, nimic memorabil. Prin liceu cred c-am fost la cîteva întruniri de cenaclu. Am încercat să scriu o povestire, dar a fost tare criticată de profesorii cenaclului. Cred că acolo am auzit pentru prima dată cuvîntul „partid”. Un profesor încruntat mi-a spus că schița aia nu are nici un fel de caracter „partidic”. Habar n-aveam ce înseamnă chestia asta, bineînțeles. Și nu m-am mai dus niciodată la cenaclu... Apoi, pe la douăzeci de ani, m-am pomenit că scriu niște povestiri. Una dintre ele – continuu să cred că era ceva foarte important – relua mitul lui Cain și Abel. Ei bine, eu nu știu cum s-a rătăcit povestea aia.

Ați vrut s-o publicați?

Nici măcar. N-am mai găsit-o. Nici nu mai știu cum am numit-o. Dacă i-am dat vreun titlu... Poate de asta îmi place să cred că era cea mai bună poveste a mea. Pe urmă, am scris niște povestiri care, în parte, au poncifele timpului. Oricum, încă de pe atunci, școlărește vorbind, am înțeles un lucru esențial: că a scrie se reduce la a fi conștient dacă ai sau nu ceva de spus. Poți să comentezi oricît ai vrea, oricît de doct, de expresiv, de abil în vorbire ai fi, trebuie să ai ceva de spus. Ai sau n-ai, asta-i totul. Și, cînd am început să-mi dau seama că eu chiar am ceva de spus, mi-a venit foarte greu să o fac. Pentru prima dată m-am găsit cu adevărat în romanul *Lumea în două zile*. O să fac cîndva o antologie din vechile mele povestiri, dar asta nu e una dintre prioritățile mele. Însă acum întreb, că tot stăm de vorbă. Pe-atunci mergeai cu povestirea la un redactor și îți spunea că trebuie s-o situezi în realitatea imediată, să pui un anume personaj de la țară. Cunoșteam viața de acolo, eram atras de această umanitate arhaică rurală. Tu, ca să poți să apari, trebuia s-o situezi într-o realitate imediată. Erai nevoit să introduci un personaj din „realitatea imediată”. Tu ce părere ai, dacă o poveste în care omul există se susține ca o chestie de recuzită, poți să-l scoti, ai dreptul? Rămîne povestirea otrăvită, poluată pentru totdeauna? Sau poți să consideri că a fost un ingredient dintr-o mîncare pe care nu trebuie s-o arunci?

Nu e neapărat nevoie s-o arunci. Eu, de exemplu, citeam pe nerăsuflăte literatură tezigă rusă. Nu mă interesa că personajele sînt comsoliste. Dacă erau vii, eram atras de ele. Sincer, în copi-

Există astăzi un conflict între „tineri” și „bătrîni”?

Fără îndoială, există. Însă în nici o parte nu avem destulă substanță. Nici nu este o ceartă adevărată, pe viață și pe moarte, nici nu este o dispută moale. E ceva la mijloc, care nu pune în evidență decît orgolii și, mai ales, vanitate. Multă, multă vanitate. Și există în lumea literelor mai nou veniți care sînt dispuși să practice farsa. Farseuri de mare clasă, vorba lui Nenea Iancu, nu spun cine, persoane importante. Cunosc efectele și știu să se pună actoricește, cu un histrionism extraordinar, în evidență. Și asta place.

lărie nu mă interesa nici cine-a scris cartea. Doar povestea.

Prin urmare, poți să scoti acel personaj pe care tu l-ai pus acolo forțat de împrejurări? Sau povestea rămîne ca o mîncare în care ai scăpat prea multă sare și rămîne așa?

E o-ntrebare retorică. Ceea ce mă miră pe mine legat de regimul comunist – atît cît am apucat să-l cunosc – nu e cum a funcționat cenzura, ci autocenzura, pe care mulți încă o mai practică din reflex și astăzi.

Cenzura și autocenzura sînt surori siameze. Desființarea ei a fost o șmecherie a lui Ceaușescu. A anunțat chiar el, la Conferința Națională a Scriitorilor din 1977. Cu vicleniile lui țărănești, marele vechil – căci asta a fost, nu un stăpîn adevărat, ci vechilul ni-mănuși, un personaj absolut gogolian – a știut cum și pe cine duce de nas. A fost mai degrabă o cruntă bătaie de joc. Primii care au intrat în panică au fost editorii, redactorii de edituri, cei de la reviste, funcționarii din Consiliul Culturii, responsabili și pînă atunci „cu cartea”. A fost un fel de circ al fricii. Pînă s-a ajuns la aberațiile din deceniul nouă. Pînă atunci cenzura, ca instituție, funcționase strict profesional. Existau cenzozi de profesie. Unii chiar deștepti – pe lîngă destui tîmpiți. Pentru *Lumea în două zile*, de pildă, eu am avut noroc de un profesionist. După ce cartea se plimbase vreo doi ani prin edituri (asta e o altă poveste, pe care o amîn), cenzorul a aplicat grila care i s-a părut lui potrivită. Chestii politice, la vedere, nu erau. A aplicat ștampila „bun de tipar”... Ceaușescu însă, sînt sigur, știa că păcăleala lui bagă pe toată lumea în căcat. Chestia făcea, de altfel, parte din strategia sistemului.

L-ați cunoscut?

L-am întîlnit de două ori, dar nu pot spune că l-am cunoscut. O dată, foarte oficial, cu conducerea Uniunii Scriitorilor, nici nu mai știu ce se omagia. Rețin doar imaginea jovială a cuplului Ceaușescu. Există și o fotografie, publicată cu plăcere, vara trecută, de un fel de confrate. A doua oară, la faimoasa întrunire de la Neptun, cînd ne-a anunțat că s-a desființat cenzura.

Cum a fost întîlnirea cu dictatorul în carne și oase? Ce impresie v-a lăsat omul?

La Neptun s-a vărsat în vara aia un autotocar plin cu scriitori. Lume multă, lume bună, lume amestecată. Conducerea Uniunii și fel de fel de invitați. De la bătrînul pensionar Beniuc și greii timpului – Preda, Barbu, Bogza, Jebeleanu, Fulga, Titus Popovici, Domokoș Géza – și pînă la cel mai talentat dintre tinerii poeți, imprevizibilul Mircea Dinescu. Singurul, de altfel, care l-a făcut

pe posomorîtul crispat Ceaușescu să rîdă! Dat în Paște, cum e, cu naturaletea, cu hazul lui care dizolvă pe loc drojdia cea mai otrăvită într-o băutură acrișoară, acidulată, potabilă, Dinescu l-a făcut pe Cească să rîdă în hohote. Ca la semnal, toată adunarea a făcut la fel. Hohoteau cu toții, mai ceva decît se aude înregistrat pe bandă rîsul colectiv la serialul *Seinfeld*. Au urmat intervențiile serioase, grave, socialist responsabile, ce mai... Atunci l-am văzut pe Ceaușescu de-aproape! Avea în mînă un fel de stilou mai special. Părea un Mont Blanc „de comandă”. Era, de fapt, o imitație făcută la Flaro Sibiu. Bănuiesc că îl folosea din patriotism și pentru a încuraja produsele autohtone. Avea în față un caiet deschis. Fără să ridice ochii, ascultînd, el plimba penița aia pe hîrtie – o mișcare chinuită, așa cum se învîrtește bezmetic pe masă o insectă, după ce a fost întepată cu un ac. Te mai puteai gândi la unul care lovește aiurea cu săpăliga într-o brazdă. Cînd vorbitorul tăcea, se făcea un moment de liniște mare și atunci se auzea un fel de scrișnet, metal pe metal...

O tăcere foarte zgomotoasă.

Da. Atunci m-a gândit că nu se poate ajunge la nici o înțelegere cu omul ăsta, în nici un fel, niciodată. Așa am intuit eu atunci. Dar am tăcut mîlc. Era în spiritul vremii. Există cu toate ale mele și în locul și timpul ce mi s-au dat. Pe cît cu puțință, pe cont propriu. Sînt un martor pe care se poate conta. Și pot fi, încă, un actor de succes! Cu toate că nu mi-a dat prin cap niciodată, în junete, să dau examen la IATC.

Din ce-ați trăit ca să vă permiteți să scrieți?

Eu am fost multă vreme student de profesie și aveam slujbe ocazionale. Aveam îndemînare la desen – doamna învățătoare îmi spunea că o să ajung un mare pictor. Făceam și desen tehnic. Fel de fel de slujbe dintr-astea trecătoare. Am fost și funcționar în cooperația de consum, profesor suplinitor de educație fizică și de desen. Am trebăluit apoi, vreo trei ani, pe la Casa de Creație din Bacău și, pe urmă, încă vreo treisprezece, tot în tîrgul lacustru de pe Bistrița, la revista „Ateneu”. Am trăit foarte omenește în lumea nu de mine aleasă. Apoi, după ce m-am mutat la București, am lucrat la Uniunea Scriitorilor, după care am fost director la Cartea Românească, în cea mai penibilă perioadă a regimului comunist, anii '80-'90. N-am vrut locul ăsta, dar am fost într-un fel obligat să-l iau. În aprilie '90, s-au făcut alegeri la Uniune. Dinescu m-a sunat și mi-a spus: „Bătrîne, eu cred că n-ai să pleci de la Cartea Românească”. Dar eu îmi trăisem aventura de acolo și am plecat. Asta e povestea. De-aici încolo ar urma altă poveste, alt capitol, altă carte.

REPERE:

- Romanul *Lumea în două zile* (1975) primește Premiul Uniunii Scriitorilor (1975). De curînd, a apărut la Editura Polirom ediția a VII-a
- Obține premiul Academiei Române pentru romanul *Ucenicul neascultător*, în 1977
- În 1994, volumul de eseuri *Gulliver în Țara Nimănuși* este recompensat cu Premiul Asociației Scriitorilor din București
- Stipendiat Fulbright (Iowa University, SUA, 1980)
- Cărțile sale au fost traduse în engleză, franceză, rusă, maghiară, italiană, sîrbocroată, suedeză, germană.

CĂRȚI:

- *Călătoria* (1964)
- *Conversînd despre Ionescu* (1966)
- *Întîmplări din noaptea soarelui de lapte* (1968)
- *Lumea în două zile* (1975; ultima ediție apărută, Polirom 2004)
- *Ucenicul neascultător* (1977)
- *Noaptea unui provincial* (1983)
- În pregătire la Editura Polirom, romanul *Domino*.

Mai e nevoie de poveste? Foarte mulți vorbesc acum despre o reîntoarcere la poveste.

E un gînd foarte bun. Cei care-i negau importanța, primatul povestirii, al ficțiunii, au umplut piața cu jurnale, cu false memorii...

România la târgurile internaționale de carte

„Suplimentul de cultură” a publicat în numărul 14 un articol despre participarea României la Tîrgul de Carte de la Ierusalim, sub titlul „România a trimis la Ierusalim, în loc de cărți, exponate”. Participarea țării noastre la acest eveniment fusese pusă sub semnul întrebării pînă în ultimul moment, dat fiind că Ministerul Culturii și Cultelor (MCC) decisese abia cu două săptămîni înainte la care dintre târgurile tradiționale de carte va participa. Mai mult, delegația română a putut lua numai cărți fără drept de comercializare. „Fostul MCC nu organizase nimic în legătură cu Tîrgul de la Ierusalim, iar noi ne-am decis abia de curînd unde mergem”, explica secretarul de stat Ioan Onisei întîrzierea cu care au fost demarate pregătirile. Pe 18 martie, începe Tîrgul de Carte de la Paris, pentru care România a început pregătirile la fel de tîrziu. Abia la finele lui februarie, MCC a organizat selecția de oferte pentru organizarea standului românesc de la Paris, semn că, într-un anumit sens, istoria se repetă. Pornind de la aceste fapte, „Suplimentul de cultură” încearcă o radiografie a situației, împreună cu Ioan Onisei, secretar de stat în MCC, Doina Marian, director al Asociației Editorilor din România, Dan C. Mihăilescu, critic literar, Tudorel Urian, consilier al ministrului Culturii, Călin Vlasie, directorul Editurii Paralela 45.

Dosar realizat de George Onofrei

Clientelism politic sau profesionalism?

Călin Vlasie

În contradicție cu politica demagogică a guvernului în materie de cultură de pînă în 2005, realitatea din cultura editorială românească era cu totul alta. Imaginea

României prin producția de cultură scrisă a fost tot timpul obstructivă, deși pe toate posturile media ea era prezentată ca fiind excelentă. În realitate, prezența României la târgurile internaționale de carte a fost lamentabilă, subculturală. Ministerul condus de Răzvan Theodorescu a făcut un imens deserviciu culturii scrise. Nu-mi fac vreo iluzie că actualii consilieri ai ministrului Culturii Mona Muscă ar face ceva mai bun, cîtă vreme aceștia sînt reprezentați prin Gabriel Liiceanu, Dan C. Mihăilescu și întreaga companie refulată timp de patru ani. Nu trebuie uitată prestația pe care Asociația Editorilor din România (AER), condusă de Gabriel Liiceanu, a avut-o pînă în 2000: o prestație care a urmărit cu precădere interesele Editurii Humanitas. Actuala organizare a standului românesc de la Tîrgul de Carte de la Paris, martie 2005, nu se deosebeste de prestațiile de pînă în anul 2000. AER-ul condus de Gabriel Liiceanu „selectează” pen-

tru Editura Paralela 45 din o sută și ceva de titluri din ultimul an de producție editorială, propuse pentru Salonul Cărții de la Paris, numai cinci titluri, deși Paralela 45 are o producție editorială mult mai mare decît a Editurii Humanitas, așa cum poate constata oricine din cifra de afaceri, ce poate fi studiată pe site-ul Ministerului de Finanțe. Cu alte cuvinte, Humanitas a devenit brusc, pentru că există o conjunctură politică favorabilă (cu un Pleșu consilier prezidențial – prieten și cel care i-a făcut cadou în 1990 Editura Politică lui Gabriel Liiceanu), marea editură națională, unica, ceea ce pentru beneficiarul de rînd al culturii scrise ar putea însemna că edituri prestigioase, cu mult deasupra Editurii Humanitas, ca Polirom și Paralela 45, nu contează în ecuația politico-culturală liiceană. Concluzie: cîtă vreme actualul Minister al Culturii, condus de un om, doamna Mona Muscă, pentru care personal am cea mai mare stimă, nu înțelege că trebuie

să privească lucrurile din afara sferei de interese locale, de grup, nu va putea realiza obiectivele promovării unei culturi naționale reale.

Tîrgurile de carte internaționale devin din nou interfața intereselor meschine dîmbovițene. Bănuiesc că la Paris domnul Gabriel Liiceanu nu s-a reprezentat cu cinci titluri, ca organizator, prin AER. Bănuiesc că domnul Dan C. Mihăilescu n-a uitat că în urmă cu șase luni i-am concediat soția de la Editura Paralela 45 și bănuiesc că, spre mulțumire, mi-a selectat doar cinci titluri din producția anuală de trei sute de titluri a Editurii Paralela 45. Nu cred, cu alte cuvinte, că actualul guvern poate să reprezinte România în exterior prin producția culturii scrise, cîtă vreme persistă logica dîmbovițeană. Nici o țară europeană, cît de mică, dar evoluată, în schimb, nu procedează așa cum procedează România prin guvernul ei. Dacă actuala putere își imaginează că poate schimba prostia guvernării lui Năstase și Iliescu prin falsa democrație cultu-

rală a ampolaiților lui Bănescu, ai lui Tăriceanu și ai tuturor așa-zișilor intelectuali „subțiri” de opoziție veșnică, nu cred că se va putea construi ceva pentru adevărata promovare a culturii scrise românești în străinătate. AER-ul condus de Liiceanu nu este organizatorul potrivit, care să poată reprezenta cultura română în relațiile internaționale. Oportunismul, interesele de grup, interesul propriu n-au nimic de-a face cu reprezentarea culturală internațională. Dacă România nu va depolitiza cultura scrisă, nu va avea nici o șansă să promoveze în mod real cultura română. Tîrgurile internaționale la care România participă, plătite din bani publici, nu sînt decît un prilej pentru clientelism cultural. Aceste tîrguri trebuie organizate de instituții specializate, neutre, iar Ministerul Culturii nu trebuie să se zgîncească deloc la bani pentru a avea o prestație comparabilă măcar cu cea a Ungariei.

Un haos bine organizat

Nu știu de ce – asta poate-mi spuneți dumneavoastră! –, dar când mi-ați cerut să scriu despre participările României la târgurile internaționale de carte mi-au venit brusc în minte trei formule, produse la mari intervale de timp una de alta, de la trei temperamente diferite: un flegmatic, un coleric, un sangvin. Fiecare m-a impresionat în chip aparte, iar însumarea lor mi se pare că dă, o dată mai mult, măsura acestui amestec inextricabil de inconștientă și calcul perfid, de indolență, rea voință, improvizație, amatorism autoprofitabil, plezeirism clientelar, rapacitate, pe scurt: de haos foarte bine pus la punct, în care ne complacem, pe toate planurile, de 15 ani încoace.

Dan C. Mihăilescu

Flegmaticul era „conu” Alecu Paleologu, la ceva vreme după episodul său bio-diplomatic. Ce se întâmplă, l-am întrebat, cu această Românie fără hartă și busolă, care umblă belaliu prin lume fără să știe ce vrea, care-i este menirea și încotro să-și caute aliații? E anarhie? E democrație? Ce e? „Dragă, a venit mucalit și încercănat răspunsul, nu-i nici anarhie, nici democrație. E pur și simplu prostie.”

Al doilea, colericul, era Bogdan Baltazar, acum doi ani, într-un interviu acordat Rodicăi Palade în „22” și care sugera cu înveninată tristete că, dacă nu-i neapărat predeterminată, deliberată, babilonia din România este în orice caz îngăduită și ocrotită. Nu se doresc limpezirea, disciplinarea întru proiect, coerența și eficiența tocmai fiindcă laxismul, abureala perpetuă, pospaiul, nesiguranța, improvizația, pastilina generală permit braconajul perpetuu și luxuria oligarhiei.

În sfârșit, cu un oftat de furie resemnată, Andrei Pleșu povestea mai demult într-un cerc de prieteni istorii cât se poate de hazlii, de n-ar fi fost (și) cât se poate de oribile în fond, de pe când era ministrul Culturii, în epoca de crudă feciorelnicie a intelighentei postcomuniste. Siderant. Ei bine, cum de se putea, ce era, cine conspira, cine evaporă fondurile, cine sabota? „Domnule, zicea Pleșu, nu era nici o conspirație, era o prostie bine dirijată, adică instinctiv bazată pe diletantismul nostru întru exercitarea puterii și orientată exclusiv către profitul vechilor structuri.” Nu neapărat sabotaj, nu magie neagră, ci doar o rea voință amestecată cu grobianism și hoție genetică. Pe scurt, un haos organizat. Numai asta funcționează ireprosabil, infailibil, la noi: aleatoriul, improvizația, lucrul la plesneală, contractul semnat în picioare, proiectul însălat pe colțul mesei, la iuteală, în preziua chestiunii. Nimic gândit în timp, nimic trecut prin zece ape, nimic durabil.

Nu s-a născut forța să-i adune pe toți la masa tratativelor

Cine n-a auzit, cine n-a citit prin ziare dări de seamă caricaturale, jelanii și pamflete

la adresa standurilor kitsch ale instituțiilor noastre culturale de la Frankfurt sau Leipzig, Salonul de Carte de la Paris etc.? „Trei lulele, trei surcele”, „rușinea Tîrgului”, „eterna și fascinanta sărăcie”, „Cenușăreasa festivalului”, „clientii P.S.D.-ului”, „vecinii unguri păreau cu totul din altă lume, adică la ei totul, la noi nimic, două femei-comisar și trei fursecuri pe ștergarul de artizanat” ș.a.m.d – cam asta-i partitura gazetărească în domeniu. Rareori ceva de bine, dar și mai rar o dezbatere serioasă, în ideea lui „ce-i de făcut?”. În fond ce se dorește? Festivism sau eficacitate? Diplomatie cu butaforie și agape cu dichis de SIE, sau contracte, contacte, statistici, achiziții de drepturi? Propagarea literaturii de ultimă oră, cu demonstrații de sincronizare, sau impunerea tradiției cu blazon, ca demonstrație de vigoare și unitate identitară? Vrem comerț sau politică? Slujim vanității individuale sau orgoliul național? Avem patriotism, mercantilism, profesionalism sau ambiții de partid? Greu de spus, greu de ales, greu de impus normalitatea occidentală în *je m'en fiche*-ismul levantin. Nu există nici o strategie, nici un departament specializat, nici o voință de generalizare a sistemului concursurilor de proiecte, a licitațiilor, a lucrului făcut din timp, cuprinzător, pe îndelete, în echipă.

Dintr-un foc – și cel puțin trei asociații de edituri, AER, SER, APLER, doldora de ură, resentimente, sforării, dihonie, sufocate *ab initio* de prezumția de vinovăție a oponentilor, de cabale și interluxare. Nu s-a născut forța să-i adune pe toți la masa tratativelor, în numele meseriei făcute ca la carte, în numele imaginii României, în ideea eficienței pentru toți. Și nici că va exista vreodată instanta care să mulțumească toate ambițiile, ideologiile, stilurile, prejudecățile, partizanatele ș.a.m.d.

Poftim, pe 18 martie începe Salonul de Carte de la Paris. Când s-a început la noi lucrul pentru el (cu excepția Institutului Cultural Român, care și-a arvunit spațiul propriu încă din octombrie)? Pe 15 februarie. Nu cu cel puțin o jumătate de an în urmă, nu cu un staff special, cu contracte, criterii termene ferme etc. Veșnicul heirupism, plus

veșnicele contestări, invidii, suspiciuni, termene ferme etc. megalomaniacale.

Cine afirmă mai greu la Paris: Alexandru Vona sau Norman Manea?

O lună de zile, din care jumătate s-a pierdut cu piedici birocratice, cu intrigi administrative, presiuni psihologice și isterii intereditoriale, în care catalogul a trebuit făcut în câteva zile, în care selecționerul a fost nevoit să aleagă din vreo 700 de cărți vreo 250, câte încăpeau în cei 50 de metri pătrați închiriați de România, totul în condițiile în care n edituri au refuzat să participe fiind convinse că „Asociația Editorilor din România, va să zică fiul Humanitas-Polirom, și n-avem chef să facem figuratie”, unde EST s-a retras fiindcă nu i-a fost selecționată *Uitarea* Alexandrei Lavastine și unde, când s-au cerut propunerii de cărți traduse din franceză, ditamai Paralela 45 a trimis un fax pe care figuiau *Don Quijote*, *Decameromul*, sonete de Petrarca, Erofeev și tot așa. Cum să faci în două săptămâni o strategie pentru cartea românească la Paris, cu inventarul scriitorilor din exil, cu extrase din cronică relațiilor româno-franceze de trei veacuri încoace, cu „cîrlige” pentru publicul francez, cu treceri de la Anna de Noailles și Cioran la Ioana Bradea și Cărtărescu, de la Eliade la T.O. Bobe și de la Ionesco la Ioana Baetica? Pui și nume din exilul american? Cine afirmă mai greu la Paris: Alexandru Vona sau Norman Manea? Andrei Codrescu sau Lucian Boia? Unde sînt cele 15 cărți editate de Basarab Niculescu la OXUS? Ce raport fixezi, care-i măsura între albumele de artă și tursim cultural (unde oferta României este cu mult mai bogată decît acum zece ani), prezenta debutanților din 2004 de la Polirom,

seria de „cărți fundamentale” patronată de Eugen Simion la Univers Enciclopedic și dicționarele de tip DGLR& Co.? Ce public vizezi în principal: pe francezi, pe occidentali în genere, sau pe românii trăitori la Paris? Le iei ochii francezilor cu cîți români a înglobat deja cultura lor sau lupti s-o impui pe Claudia Golea (de ce nu)? Cine-i mai „cu lipici” la stand: *Bucureștii* lui Paul Morand, *Damé* și *Marsillac* sau *Aurora Cornu*? *Martha Bibescu* sau *Matei Vișniec*? *Accidental* lui Sebastian în franceză sau propunerea de-a se traduce *O lume dispărută*? La traduceri din franceză afișezi *Tournier*, *Makine* și *Houllebecq* sau *Caietele* lui Cioran? *Miron Kyropol* bilingv, *Corin Braga* cu *Le Paradis interdît au Moyen Age* sau *Mircea Iorgulescu* despre *Panait Istrati*? *Țurcanu* cu *Eliade*, *Țepeneag* sau *Brîncuși*, *Brauner*, *Fondane*? Iar cînd ți se limitează prezenta în catalog la 10-15 figuri reprezentative din literatura română de azi, cu nume în afară, din aproximativ una sută personalități susceptibile, pe cine alegi... să te urască? Vezi bine că fiecare editor are pretenția să fie reprezentat cu întreaga-i producție, contabilizînd cu furie beneficiile celorlalți, ceea ce la suta de edituri, cu mii de titluri...

Mă rog, cert este că toate astea sînt chestii de gîndit, scormonit, negociat și pitocit cale de luni de zile, cu lucru în echipă, cu bună credință și fără ranchiună, într-o solidaritate profesională vecină cu uitarea de sine. Cine-i nebulun care s-ar inhăma paratrăsnet între enșpe surse de trăsnet?

Ei bine, eu am fost cel pe care Asociația Editorilor l-a desemnat „selecționerul” de la 15 februarie la 15 martie. Prin ce halima am trecut, cîți dușmani mi-am (mai) făcut și cum a fost acolo (dacă voi a-junge acolo!) voi povesti întoarcere. Pe larg și cu glas tare.

Ce așteptăm de la târgurile de carte?

Tudorel Urian

Pînă acum o lună, habar nu aveam ce este un târg de carte. În calitate de client, eram mereu cu ochii la ce este expus pe rafturi, nu la cum arată ele. Firește, admiram cîte un aranjament mai special (dacă se poate vorbi despre așa ceva la târgurile bucureștene, singurele pe care le-am văzut pînă în acest an), dar problema mea principală, ca a majorității vizitatorilor, era aceea de a găsi cărțile cele mai bune la prețuri promoționale.

Cu totul altfel stau lucrurile atunci cînd te afli în situația de a reprezenta România la un târg internațional. Modul tău de gîndire devine altul. Nu te mai interesează atît conținutul cărților, cît condițiile grafice în care au fost ele tipărite, modul în care sînt aranjate pe mese și pe rafturi, logica dispunerii, modalitățile prin care fiecare tară încearcă să atragă vizitatorii la standul propriu. În permanență ești tentat să compari, să înveți și îți promiți că data viitoare lucrurile vor sta cu totul altfel.

Pentru a ști ce trebuie făcut, este necesar să îți pui o întrebare fundamentală: „Ce așteptăm de la târgurile de carte?”. Răspunsul cel mai firesc – este totuși vorba despre un târg – ar fi: „Să vindem cît mai multe cărți”. Alții vor spune că asta nu e totul, mai important ar fi ca lumea să se strîngă la standul nostru, chiar dacă nu vindem, pentru că – nu-i așa? – lumea vede, tricolorul se imprimă pe retină și imaginea României în lume (obsesia noastră națională) va fi alta. Imediat vor apărea însă și esteteii, care ne vor convinge printre fumuri de pipă

că degeaba se strînge pros-timea la o țuiculiță de Pitești și o icră moca. O dată digestia terminată, tot la bietul Dracula se vor opri cunoș-tințele lor despre România. Așa că nu e suficient să vină lumea la stand, trebuie să rupem gura tîrgului și să intrăm în atenția mass media. Cum Lobo Antunes nu a cerut încă cetățenie română, acest deziderat este ceva mai dificil de pus în aplicare. Una peste alta, situația ideală ar fi aceea ca în fiecare zi de târg standurile proprii să se golească, lumea să se calce în picioare, oa-menii de pază să stea în permanență cu bratul întins indicînd pavilionul românesc, iar măcar primele trei pagini din revista tîrgului să fie pline de relatări despre standul nostru devenit vedetă.

Să fim serioși! Orice om de bun-simț înțelege că, la bugetele pe care le avem și la circulația pe care o are limba română – prin aceasta, literatura română –, tot ce putem spera de la un târg internațional de carte este să fim în nota generală, să nu ieșim în evidență la modul negativ, mai pe sleau spus, să nu ne facem de rîs. Pentru aceasta este bine ca la un târg aflat peste mări și țări să iei cu tine mai multe albume și produse multimedia decît volume de versuri și tomuri grele de proză din autori pe care nici în țară nu-i citește nimeni – și, eventual, cîteva cărți de interes în limba țării respective. Nu ar fi rău nici dacă ai avea inspirația să-l traduci în limba română pe scriitorul cel mai reprezentativ al țării gazdă și să organizezi o lansare la care acesta să participe împreună cu un critic din România și altul din țara sa. Chiar dacă nu vor fi vîndute prea multe dintre cărțile în limba română, cu siguranță evenimentul va fi bine mediatizat.

Soluții se găsesc. Totul este să ne păstrăm cumpătul și, cu modestie și perseverență, să ne punem imaginația la lucru.

Doina Marian, directorul Asociației Editorilor din România:

„Orice nemulțumire poate fi îndreptățită”

În ce stadiu vă aflați cu pregătirile pentru Tîrgul de Carte de la Paris?

Avansate, dar este un lucru făcut într-un timp absolut record, o experiență pe care n-aș vrea să o repet pentru că un stand național necesită o pregătire ale cărei detalii se pun la punct în timp. Vă pot spune că Ministerul Culturii și Cultelor (MCC) a lansat o licitație de oferte pentru a organiza standul României de la Paris foarte târziu, spre sfîrșitul lui februarie, în condițiile în care Tîrgul de Carte începe pe 18 martie.

Ați primit vreodată explicație pentru care această licitație a avut loc atât de târziu?

Da, au existat explicații. MCC a încercat să găsească cea mai bună formulă legală pentru externalizarea organizării târgurilor. Aceasta este o idee foarte bună, pentru care noi luptăm de ani de zile, și este ceea ce ar trebui să se

întîmple în mod firesc, este un sistem care are mare succes în alte țări, unde asociația cea mai importantă de editori organizează reprezentarea țării, deci standul național, și totdeauna este sprijinită financiar de Ministerul Culturii, de Centrul Național al Cărții, acolo unde există un astfel de centru.

Ați înregistrat pînă în acest moment contestații din partea editorilor în ceea ce privește selecția volumelor care vor fi prezente în standul României?

Da, multe! Ar trebui să vă spun, mai întîi, ce ne-am gîndit noi să facem în acest timp record. Pe lîngă faptul că am demarat execuția standului la un constructor specializat, am ales cărți dedicate cîtorva teme majore, cît să încapă în spațiul redus pe care îl avem. Ne-am propus să alegem acei autori români exportabili, care să intereseze editorii străini, apoi traduceri importante din limba franceză în limba română și cărți despre România și arta românească. Tocmai pentru a avea un ajutor în această selecție, am apelat la un critic literar, care este Dan C. Mihăilescu. Și atunci am spus: „Dan C. Mihăilescu selectează toate ofertele pe care noi le primim din partea editorilor”. E adevărat, Paralela 45 a avut inițial trei sau cinci cărți selectate, iar acum – douăzeci și ceva. Deci lucrurile au evoluat între timp, am vorbit cu Dan C. Mihăilescu...

Ați realizat o mediere, prin urmare.

Da. De fiecare dată cînd un editor a sunat și și-a exprimat nedumerirea sau nemulțumirea, am încercat să mediem. Totdeauna soluția adoptată de mine a fost ca nemulțumiții să trimită ce cărți consideră ei că sînt bune și le vedem pe loc.

Dar contestațiile țineau de orgolii sau chiar aveau dreptate acei editori să fie nemulțumiți?

Părerea mea este că orice nemulțumire poate fi îndreptățită. În momentul în care într-un stand național încap 160 de cărți, este foarte greu

ca fiecare editor să fie mulțumit. Problema este că standul are 50 de metri pătrați, că există un număr limitat de cărți care pot fi luate la Paris – nu putem umple standul cu foarte multe volume. Și este firesc să vrei să ai cît mai multe cărți într-un stand național.

Cînd vom scăpa de această fază a pregătirilor pe ultima sută de metri?

Așteptăm în primul rînd un mai mare efort din partea MCC. Țin să adaug însă că bunăvoința la nivel de ministru și de miniștri secretari de stat există pe de-a-ntregul. Asta am constatat-o eu.

S-au instalat în ianuarie și au încercat să pună în ordine noua administrație, dar după o lună, în februarie, și-au dat seama că sînt foarte multe lucruri de recuperat. Să spunem că înțelegem ce se întîmplă în cazul Tîrgului de la Paris. Dar, cum vă spuneam, ei avînd toată bunăvoința și inițiative foarte bune – externalizarea târgurilor, atribuirea organizării acestora prin licitație –, trebuie găsită și forma juridică ce poate să facă din această colaborare una care să funcționeze eficient. Este vorba despre contracte de semnat, despre bugete de aprobat, despre deconturi de făcut.

Cum ați caracteriza prezența românească la târgurile internaționale de carte din ultimii ani?

Ministerul Culturii, pînă anul acesta, a continuat să comande standuri standard, să facă standuri naționale pe suprafețe mici, fără să aibă o concepție unitară, fără o individualizare grafică... Mi se pare jalnic, penibil ceea ce s-a întîmplat. Este o rușine să te duci și să pui numele României pe un stand care arată jalnic, să nu ai materiale promoționale. Tocmai de aceea este nevoie de timp pentru un stand național: trebuie să ai multe tipărituri; nu te duci să stai și să promovezi cărți la întîmplare.

Ioan Onisei, secretar de stat în Ministerul Culturii:

„Funcționăm pe un buget gîndit de alții”

De ce a fost organizată atît de târziu – la sfîrșitul lui februarie – licitația prin care s-a atribuit unei asociații de editori organizarea standului național de la Tîrgul de Carte de la Paris?

Licitatia a avut loc atît de târziu dintr-un motiv foarte simplu și, în același timp, grav: cînd am preluat conducerea Ministerului Culturii și Cultelor (MCC), nimic nu era organizat în privința participării la târgurile de carte din străinătate. Pe de altă parte, a fost vorba și despre o neînțelegere. Există o dispoziție în Legea culturii scrise potrivit căreia organizarea standurilor pentru târgurile de carte internaționale poate fi încredințată unor asociații de editori. În același timp însă, cadrul normativ general ne obligă și la selecția de oferte. Am parcurs aceste proceduri, iar Asocia-

ția Editorilor din România (AER) a fost selecționată.

Chiar în momentul în care ați anunțat acea selecție de oferte, doamna Doina Marian, directorul AER, v-a adresat o scrisoare prin care își exprima nemulțumirea, afirmînd că Asociația pe care o reprezintă a început deja demersurile pentru organizarea standului de la Paris, deoarece fusese deja solicitată de MCC în acest sens. Au avut loc astfel de discuții?

Nu a fost o încredințare. A avut loc o întîlnire, împreună cu doamna Mona Muscă, cu toate asociațiile de editori. Nimeni nu a spus în mod specific faptul că standul de la Paris îl va organiza una sau alta dintre asociații, ceea ce nici nu era corect, nici elegant.

Înțeleg că politica MCC pe viitor va fi aceea de a externaliza organizarea standurilor naționale pentru aceste evenimente...

Așa vom face. De altfel, vom elabora un caiet de sarcini pentru ceea ce înseamnă în general organizarea de târguri de carte în străinătate și îi vom selecționa pe cei care pot s-o face bine, eficient și ieftin.

Sîntem pe ultima sută de metri în privința înscrierii României pentru Tîrgul de la Frankfurt. Ați demarat pregătirile pentru acest eveniment?

Da, cu Frankfurtul sîntem în timp, am reușit să recuperăm din timpul pierdut și sper să intrăm în ritmul normal.

La ce dată va fi organizată selecția de oferte?

Sper ca în cursul săptămîinii viitoare să avem gata acest caiet de sarcini, să-l facem public și după aceea să facem o selecție de oferte. Mi-e greu să vă dau acum o zi, dar sper ca în două săptămîni totul să fie gata.

Cîți bani au fost alocați din bugetul anului în curs pentru participările României la aceste manifestări internaționale?

Sînt 5,6 miliarde de lei. Bani fiind foarte puțini, am selectat târgurile cele mai importante. Aceștia sînt banii pe care fosta conducere a MCC i-a prevăzut. Noi funcționăm pe un buget gîndit de alții și gîndit prost. De altfel, e un buget în care nu au fost incluse foarte multe sume și sînt angajamente asumate, inclusiv hotărîri de guvern care trebuie puse în aplicare.

Ce este AER

Asociația Editorilor din România a fost fondată în 1991 și este principala asociație profesională a editării de carte, reunind editori care publică în toate domeniile de interes cultural, în format clasic sau electronic. Cei 50 de membri ai Asociației acoperă aproximativ 70% din piața românească de carte. Obiectivul Asociației este acela de a promova interesele comune ale membrilor săi și de a-i sprijini în problemele importante care privesc industria cărții. De asemenea, Asociația este preocupată de promovarea imaginii editorilor români în străinătate, ca și de dezvoltarea legăturilor între sectoarele importante implicate în industria cărții.

SCRISOARE PENTRU MELOMANI
de VICTOR ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată”
(Hermann Scherchen)

Clara Haskil între discuri autentice și de profit

„Astăzi ar fi foarte mirată să se vadă venerată, devenită idolul atîtor muzicieni și pianști. Era modestia întruchipată. La ieșirea din scenă, ascultînd aplauzele nesfîrșite ale publicului, i se întîmpla să murmure, ridicînd din umeri: *J'ai joué comme un cochon...*” – scrie Nicole Hirsch-Klopfenstein, într-o pagină de amintiri grupate în caietul ultimului CD Clara Haskil, înregistrări live, publicat de casa de discuri elvețiană Claves. Un disc în memoria Clarei Haskil, de la a cărei dispariție se împlinesc anul acesta 45 de ani.

Claves în Elveția, ca și Appian în Marea Britanie, Tahra în Franța, Hänssler Classics în Germania, este una dintre acele câteva mici case de discuri, editoare de documente de arhivă, ale căror înregistrări istorice le puteți cumpăra, de cele mai multe ori, cu ochii închiși. Ceea ce îi animă pe producătorii lor nu este profitul imediat de pe urma idolilor, ci dorința de a împărtași cu melomanii, în general, și cu cei colecționari, în particular, un tezaur muzical, adesea uitat, din „hambarele memoriei”, cum spune formula fericită din titlul unei emisuni France Musique.

Cum își amintește Nicole Hirsch-Klopfenstein, „după ani îndelungați de suferință și indiferență

din partea publicului, [Clara Haskil] cunoștea în sfîrșit succesul. Era o bucurie, cu siguranță, dar aproape o mirare. În cursul unui interviu pe care mi l-a acordat în august 1960 pentru revista «Musica Disques», ea îmi declara: «Ceea ce mă miră cel mai mult este că am succes în secolul în care trăim. Toți pianștii și chiar toți instrumentiștii vor să cînte din ce în ce mai repede, din ce în ce mai energic. Eu nu cînt nici repede, nici energic – și totuși, la concertele mele nu e loc pentru toți care vin să mă asculte».

Din arhivele radioului elvețian, Claves publică două concerte, ambele cu Orchestre de la Suisse Romande, dirijată de Ernest Ansermet, prietenul și susținătorul ei spiritual de decenii. Cel dintîi, *Concertul pentru pian și orchestră în la min.* de Schumann, datează de la 10 octombrie 1956, înregistrat în Sala Victoria, la Geneva. Cel de-al doilea, *Concertul no. 3 în do min.*, op. 37, de Beethoven, a fost înregistrat la 31 august 1960, la Festivalul Septembrie Muzical de la Montreux. Cronicarul de la „Journal de Genève” repeta la patru ani distanță ceea ce i se părea caracteristic la Clara Haskil – „intimitatea și fraza muzicală a acestei mari artiste”, „calitatea emoției poetice”.

Ambele concerte se pot regăsi în discografia oficială de studio a Clarei Haskil și în alte înregistrări live reapărate în ultimii ani. Din 1960 se păstrează și o scrisoare analitică, extrem de afectuoasă, adresată artistei de un prieten mai

Coperta recent apărutului disc Clara Haskil la Claves Recordings.

tînăr, pianistul originar din Bulgaria Alexis Weissenberg, care comenta pe marginea discului oficial al concertului beethovenian: „Îmi place și că interpretați *grupetele* mai lent decît se obișnuiește să fie auzite. Asta le dă un sens muzical și melodios, în locul unui efect pur ornamental”. Weissenberg remarca, vorbind despre înregistrarea de studio, și ceea ce reproșează criticii de azi multor documente live, scriindu-i: „Microfonul este un lucru detestabil, dar bine plasat poate să redea pianului sunetul său real. În această înregistrare captarea sunetului este uneori surdă și e păcat”. Calitatea sonoră a arhivelor publicate de Claves este însă impecabilă, iar discul poate fi cumpărat, vă spuneam, cu ochii închiși.

Nu este și cazul altor două discuri Clara Haskil, apărute recent la casa italiană Urania, preocupată doar să vîndă cu orice preț. Pe unul dintre ele sînt grupate interpretări ale *Concertelor în do maj.* KV 415, nr. 13, și în *fa maj.*, KV 459, nr. 19, de Mozart. Cel dintîi, ni se spune, ar proveni dintr-o înregistrare de concert de la Berlin, din martie 1953. Dar, cum observă și un critic muzical francez, înregistrarea nu este cunoscută în arhivele berlineze ale Orchestrei RIAS și ar proveni cu certitudine dintr-un concert desfășurat la ani distanță. Probabil, din

1957, cum se precizează în discografia publicată de René Trémine în volumul *Inédits Haskil*, 2001. Și aceasta din simplul motiv că pianista cîntă cadentele compuse pentru ea de Nikita Magaloff și primite cadou de Crăciun în... 1956. De pe un disc Tahra pare să fie pur și simplu piratat și cel de-al doilea concert Mozart. Iar pentru a dovedi interesul față de pianista pe care în prezentarea discului o numește rebarbativ „cea mai celebră dintre necunoscute”, autorul textului introductiv scrie că Haskil s-ar fi născut la... Budapesta.

Nici al doilea disc italian Urania nu este mai breaz. Calitatea sunetului *Concertului no. 9, Jeune homme*, cu Orchestra Radio din Köln, sub bagheta dirijorului, și el născut în România, Otto Ackermann, este sub orice critică. Iar *Sonata pentru vioară și pian KV 454*, cu violonistul Peter Rybar, concertmaestru al orchestrei din Winterthur, este practic de neascultat și de o proveniență cel puțin dubioasă. Peter Rybar a fost la Vevey în 1954, cînd este datată sonata de pe discul Urania, dar pentru a înregistra, cu titlu privat, *Sonata de vioară* de... Busoni. O înregistrare Mozart a celor doi interpreți este atestată de documente în 1947. Dar cui îi pasă cu adevărat la Urania de Clara Haskil și istoria ei; important e să se vîndă discul *celeii mai celebre...*

TEATRU ÎN LABORATOR
de LUIZA VASILIU

Cezarul vespasianelor

Teatrul Național din Iași a demarat acum cîțiva ani, cu multă îndrăzneală, un program numit „Dramaturgi români de azi”, încercînd să aducă publicul în sala de teatru și la altceva decît la piesele autorilor consacrați, deschizîndu-l astfel spre creația contemporană. Uneori pariul a fost reușit, alteleori a eșuat furtunos.

Piesa *Banii n-au miros* este un relaxant spectacol de simbătă seară. E și nu e, aș adăuga, mai ales din cauza inegalității prezente chiar în construcția dramatică a lui Pașcu Balaci – povestea e cea a împăratului Vespasian, cel care, confruntîndu-se cu o criză financiară fără soluție a Imperiului Ro-

man, găsește salvatoarea idee a construirii unor barăci publice în care, contra cost, nobilimea sa-și poată (scuzați expresia) usura greutatea burdihanului. N-am înțeles nici odată de ce simplitatea e u-vestea e cea a împăratului Vespasian, cel care, confruntîndu-se cu o criză financiară fără soluție a Imperiului Ro-

cu greva, pentru că au salarii prea mici, iar tehnicienii teatrului se plimbă prin scenă, aducînd decorul. De ce nu se putea începe simplu și direct, cu lumea lui Vespasian? Actualitatea situației din piesă nu trebuia subliniată de mult prea încercata schemă a piesei în piesă – actorii de acum, care se confruntă cu problema banilor și cu motivarea actului artistic, jucînd romanii de altădată, care au de fapt aceleași probleme... Există un personaj cu totul inutil în *Banii n-au miros*: femeia de serviciu (Pușa Darie) care tot intervine în timpul repetițiilor, face glume proaste, vorbește cu accent îndoelnic și, prin apariția ei nemotivată, fragmentează piesa. Dacă aș fi văzut numai povestea din imperiul lui Vespasian, fără amestecul contemporaneității, aș fi înțeles fără probleme (și restul publicului la fel) mesajul spectacolului: că poți face bani din absolut orice, chiar și din

c...t (scuzați din nou duritatea limbajului, „vespasiiana” e oricum un eufemism). Și că asta se întîmpla acum două mii de ani și probabil că o să se întîmple peste încă alte două mii.

Florin Mircea – un adevărat imperial

Totuși, dincolo de toate, textul e bine scris, replicile sînt vii și ironice, iar actorilor cred că le-a plăcut foarte mult să joace, pentru că au dat, în mare, impresia unei „ușurătăți” fără încrîncenare a interpretării. Florin Mircea (Vespasian) e cu adevărat imperial, iar Călin Chirilă e foarte bun în rolul servitorului gay (am rîs uneori mai tare decît toată sala la privirile și gesturile lui languroase). Doru Aftanasu și Daniel Busuioc interpretează, cu foarte mult farmec de îmbuibăți chinuți de chemarea matelor, doi senatori romani revoltați de imoralitatea ves-

Banii n-au miros, de Pașcu Balaci

Regia: Ovidiu Lazăr
Scenografia: Rodica Arghir
Distribuția: Florin Mircea, Călin Chirilă, Bogdan Matei, Mihai Smarandache, Doru Aftanasu, Daniel Busuioc, Pușa Darie, Diana Ignat Chirilă, Cătălin Tudor Manea

pasianelor, care ajung pînă la urmă să-și dispute la licitație o astfel de baracă din centrul urbei. În piesă joacă și doi studenți la actorie, unul mai puțin natural și destul de timorat în scenă (Mihai Smarandache), iar celălalt mai firesc în joc și mai sigur pe el (Bogdan Matei). Oricum, e vorba despre un debut, așa că ar trebui să fim îngăduitori. Chiar și piesa *Banii n-au miros*, jucată în premieră, se află la un soi de debut, așa că simbătă seară trebuie să fim îngăduitori cu ea și să aplaudăm cum se cuvine.

PROFEȚII DE AUTOR
CE NE PREGĂTESC SCRITORII
VERONICA A. CARA

Ori de cîte ori am hotărît să scriu o carte, am terminat alta pe care nici n-o începusem. Adică încep o carte și, pe parcurs, îmi vine ideea alteia, pe care o și duc la bun sfîrșit. În felul acesta, pînă-n momentul de față, am patru cărți scrise și patru începute, la care, sincer, nu știu cum și cînd să revin. Evident, și acum am început una, dar, cu siguranță, voi înainta spre lucru unei edituri una pe care nici n-am început-o. Am învățat însă să mă obișnuiesc și cu ceea ce fac, și cu ceea ce nu fac. Am în minte acum două cărți. Amîndouă mă preocupă deopotrivă. Din toate punctele de vedere, vor avea abordări diferite. La una mă gîndesc de un an, pe cealaltă o am în cap de mai demult. Între timp, am scris *Eny* și *Petrecere cu mama*. Încep să mă tem pe măsură ce scriu. Mă apropiu cu o mai mare precauție de cuvinte de la o carte la alta. Așa și trebuie!

Eu sînt genul de autor fanatic. Cînd mă apuc de scris, nu mai mînc, nu mai dorm. Am deja o carte aproape terminată, *Pantomimă prin vizor*, am lucrat la ea paralel cu ultimele mele cărți, dar nu ea mă preocupă acum. Mă obsedează *Regina balivernelor*, pe care o construiesc în cap de un an, la care am scris cîteva capitole și la care rîd în hohote la fiecare frază. Am conceput-o special să fie așa, deși povestea este tristă și așa va rămîne. *Legături decomodate* mă sperie îngrozitor, îmi va da mult de furcă. Cînd mă gîndesc la ea, îmi trecere prin cap că numai eu aș putea s-o scriu. Asta da aroganță, știu! Recunosc, aleg, mă gîndesc la teme. Știu cum sună asta astăzi, dar cred în viabilitatea romanului de compoziție. Nu vîd în nici un fel neactualitatea lui. Părerea mea este că unul dintre motivele care ne determină să-l lăsăm în urmă, ca pe ceva osificat, este munca. Cînd construiești, muncești infernal, lucrezi pe detaliu, urmează cu orice preț să ajungi undeva, dar nu cu orice mijloace. E ușor să scrii brambura și acum e și frumos! E la modă, dă bine, există posibilitatea mai multor interpretări, nu există riscul de-a fi acuzat că mergi pe cărări bătătorite. Din punctul meu de vedere, clișeul există și acolo unde s-a mai încercat, și acolo unde nu s-a mai încercat. Nu cred în posibilitatea căderii în estetism, la întîmplare. E nevoie măcar de ceva premeditare, dacă nu de altceva. Dar, mă rog, mă hazardez să sper că voi munci de mă vor găsi altele și, cît mai grabnic, îmi voi termina cele două cărți. Una și apoi alta! *Legături decomodate* este o carte cu miză psihologică și, zic eu, o miză mare, la a cărei structurare va trebui să umblu cu minuție.

Regina balivernelor este o carte despre alchimia realității. Să-mi ajute Dumnezeu!

CRONICĂ DE FILM
de IULIA BLAGA

„Aviatorul”: zboară, dar nu se mănâncă

Nu m-am dus cu sacul la *Aviatorul*, căci știam din auzite că seamănă cu *Gangs of New York* și, cum la acela îmi rosesem unghiile așteptându-l să înceapă, la o oră după ce „practic” începuse, nu mi-am făcut iluzii nici acum. Dacă i-ați plîns de milă lui Scorsese că nu a luat nici acum Oscarul, după ce fusese nominalizat a cincea oară în carieră (pentru cel mai bun film și cel mai bun regizor), cum i-am plîns și eu, nevrednica de mine, înainte să-i văd opera, încercați să vă abțineți. O fi un *outsider*, nu e prieten cu cei de la AMPAS, nu e din gașca bună, dar nici nu cred că a avut cineva ceva cu el. *Aviatorul* este plicticos în mare, Di Caprio e șters în mic (și chiar cu mult mai scund decît adevăratul Howard Hughes). Nici fizic nu seamănă, la fel cum nici Cate Blanchett nu seamănă cu Katharine Hepburn și nici Kate Beckinsale cu Ava Gardner.

Scorsese ia din viața lui Howard Hughes doar o felie, pe cea cu mai multă friscă. Începe cu filmările la *Hell's Angels* (1930 – cel mai cunoscut film realizat de Hughes, dar și cel mai scump la vremea lui, 3,8 milioane de dolari, cheltuieli neacoperite), filmări unde

acesta și-a descoperit patima zborului, și merge pe două piste (mai exact, cînd pe una, cînd pe alta) pînă în 1947, cînd Hughes e investigat de Senat în legătură cu banii primiți pentru fabricarea de avioane militare. Nu e prea clar ce anume l-a impresionat pe Scorsese din viața lui Hughes, pentru că povestea (care, ce-i drept, nu e a lui) e otova și fără *viață*, iar rezolvările stilistice ale regizorului au inspirația kitschiosă a începătorului timorat. Mi-ar fi plăcut ca, de pildă, cel care mă convinsese în *Vîrsta inocenței* de un anumit rafinement să-mi servească acum

Aviatorul / The Aviator, 2004

regia: Martin Scorsese, scenariul: John Logan, imaginea: Robert Richardson, montajul: Thelma Schoonmaker, costumele: Sandy Powell, scenografia: Dante Ferretti

cu: Leonardo Di Caprio, Cate Blanchett, Kate Beckinsale, John C. Reilly, Alan Alda, Ian Holm

Distribuit de Mediapro Film Distribution.

ceva mai mult decît proiectii pe ceafa lui Di Caprio (aflat în fața ecranului) ori planuri cu aceeași ceafă a lui Di Caprio (oricum, mai fotogenică decît fața) care ar fi trebuit să mă facă să mă prind ce forță *larger than life* avea Hughes și cît era de împătimit de a șaptea artă.

Singurul lucru reușit în film (și mai mult ca sigur că prin asta va și rămîne) este felul în care fiecare an are o caracteristică particulară a imaginii, în conformitate cu felul în care se făceau filmele la acea dată. Modificările s-au făcut mai ales pe calculator, în postproducție. Mi-a mai plăcut că, atunci cînd Spencer Tracy apare în viața lui Katharine Hepburn (de fapt, pentru el îl lasă „Katie” pe Howard), lui Tracy nu-i este arătată fața.

Ar fi fost drăguț să fie singurul actor care să rămînă cel adevărat, fără să fie nevoie să se „reîntrupeze” într-un actor de azi. Și ar fi fost drăguț pentru că era vorba de Tracy. Din păcate, la un moment dat Spencer Tracy (întrupat într-un actor de azi) apare în niște poze, deci mi-a stricat cheful.

Și acum Leo, acest Ștefan Bănică Jr. al americanilor

Mie nu-mi e prea simpatic, deși nu e un actor lamentabil. Necazul lui e că o să arate tot mai mult ca un copil bătrîn și nu știu ce roluri o să mai poată avea. În fine, să nu fim cîrcotași. Di Caprio nu avea ce să caute în film. Nervilor lui de copil

răzgîiat li s-ar fi putut prefera nervii amplii, profunzi și colorați ai lui Jim Carrey, al cărui nume fusese vehiculat. Carrey și semăna mai bine cu Hughes. De fapt, alegerea lui Di Caprio în rol (care trimite invariabil la *Titanic* și în ce privește desfășurarea de forțe în producție) nu arată decît că Scorsese nu l-a vizualizat prea bine pe Hughes și că și-a dorit pe cineva care, în secvențele de la început, să poată arăta de 20 de ani. Or, pe lângă faptul că arată ca un puști, Di Caprio mai și joacă în consecință, secvențele în care el este turmentat din pricina comportamentului său compulsiv fiind lipsite de nervul bun.

În concluzie, Scorsese a trecut pe lângă subiect, cu toți Sandy și Thelmele și Ferettii lui. Asta e.

MUZICĂ PE LITERE
de RĂZVAN ȚUPA

Gotic & kitsch:

Nick Cave

„Pe vremea aceea, vedeam lucrurile diferit. Cînd ești tînăr, nu știi nimic despre moarte. (...) Te maturizezi, te apropii de propria ta moarte, te trezești într-o dimineață știind foarte clar că o să mori într-o zi. Momentul acela îți schimbă viața complet. Îmbătrîneam și îmi dădeam seama că n-am timp de pierdut, că viața îmi scapă printre degete și că trebuie să folosesc fiecare minut pe care îl am.”

Nick Cave, celebru îndeosebi pentru realizările lui comerciale împreună cu Kylie Minogue și alte lucruri de același fel, nu este doar omul cu voce răgușită care a pozat afectat prin videoclipuri și interviuri, după cum se poate vedea în fragmentul patetic redat mai sus. Este de ajuns să asculti înregistrarea-pirat (așa este prezentată pe site-ul lui Cave) realizată cu o variantă a comercialului *Where the Wild Roses Grow* la Biyarre Festival din Köln, în 1996.

Cu totul altă persoană ai în minte atunci cînd ascuți înregistrări ca *The Secret Life of the Love Song* and *The Flash Made Word: Two Lectures by Nick Cave* (*Viața*

secretă a cîntecului de dragoste și Carnea s-a făcut cuvînt – Flash Made Word are și sensul de „cuvînt făcut din carne”), piese pregătite de Nick Cave pentru Festivalul de poezie de la Viena (1998).

Nu putea să existe fără The Bad Seeds

Născut în 1957 în Australia, într-o familie de oameni legați de carte (mama lui era bibliotecară, iar tatăl preda limba engleză), Cave a parcurs un drum lung de la Școala de Artă (la care a renunțat după doi ani) la traiul său londonez. Soția sa, cu care are doi copii, este, din 1999, Susie Bick, fost manechin lansat de Vivienne Westwood, celebra creatoare de modă britanică. Bick este cunoscută și pentru aparițiile ei în pelicule ca *Prêt-à-Porter* sau *Princes Caraboo*.

Lumea neagră bîntuită de obsesii biblice care ornamează baladele lui Cave este în același timp black kitsch și alternativ. La fel și cărțile semnate de el. Ca o variație la aceeași temă pot fi urmărite și colaborările lui Cave

cu diferite nume mai mult sau mai puțin cunoscute din muzica de azi. Proiectele muzicale dezvoltate împreună cu Kylie Minogue (într-un moment în care cariera interpretei pop era în umbră) sînt numai o mică parte dintr-o listă foarte lungă, pe care apar colaborări cu Tom Waits, Elvis Costello și, mai ales, P.J. Harvey.

Nick Cave aproape că nu ar putea să existe fără The Bad Seeds, o trupă pe care a înființat-o prin 1983, alături de cîțiva prieteni. Aceasta a adunat, de-a lungul anilor, muzicieni din diferite alte proiecte celebre (Blixa Bargeld de la Einstürzende Neubauten, de exemplu). Discografia lui Cave este împărțită în cîteva etape: discurile provocatoare din anii '70, cînd lucra cu trupa Boys Next Door, cu titluri precum *Lethal Weapons* (*Arme mortale*) sau *Masturbation Generation* (*Generația masturbării*). Apoi, pentru cîteva ani, Cave a făcut muzică împreună cu trupa Birthday Party. Cea mai mare parte din activitatea lui Cave este însă, evident, legată de The Bad Seeds.

ARTE VIZUALE
de **MATEI BEJENARU**

Artă pentru minte

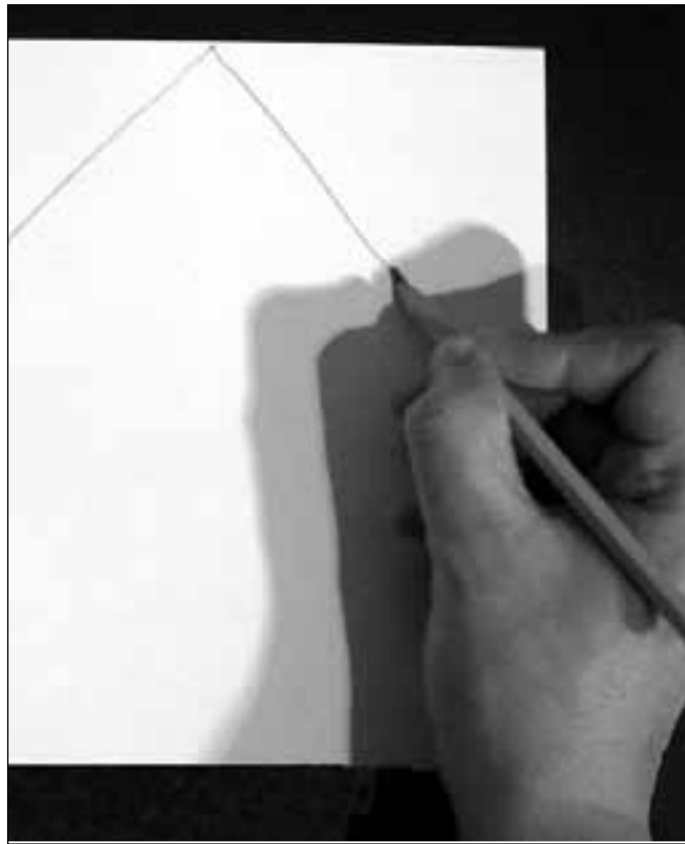
Să presupunem că ești un artist. Te afli în atelierul tău simplu, nu mai mare decât o sufragerie de bloc, zugrăvit cu var lavabil alb, în care nu sînt prea multe obiecte.

Cu siguranță, nu vei găsi ulcele cu nenumărate pensule de pictură, sticle colorate de diferite forme și culori, vîscuri casante sau fiare de călcat cu cărbuni. În mîna dreaptă ai un creion HB și te afli în fața unei foi de hîrtie albe, pe care ai dori să desenezi ceva ce poți gîndi, dar nu poți vedea cu ochii (vă rog să nu vă imaginați vreun desen în spiritul artei abstracte à la Kandinski, Pollock sau De Kooning). Și pentru că nu ai nici o idee, bați atelierul în lung și în lat. Mega-exploziile din mintea ta, care au loc la fiecare cinci minute, produc un zgomot asurzitor, pe care îl auzi numai tu. În același timp, rațiunea te ajută să percepi corpul tău așezat în spațiu, îți simți greutatea corpului repartizată pe cei doi capi femurali, ochii cufundați în cavități, cei doi rinichi funcționînd, stomacul, rotulele, coloana vertebrală. Poate tensiunea ta arterială să genereze spiritualitate?... Cubul atelierului, împreună cu altele mai mari sau mai mici formează unul și mai mare,

blocul, care, la rîndul lui, împreună cu multe alte cuburi, drumuri, cabluri, conducte și unde formează orașul, care, la rîndul lui, e conectat prin alte drumuri, cabluri, rețele și unde cu multe orașe unde, probabil, vei găsi într-un cub pe cineva care, ca și tine, încearcă pe foaia de hîrtie să reprezinte o lume gîndită. Nu există nici un fel de granițe...

Deschizi una dintre cărțile despre teoria artei pe care le ai în atelier la paginile despre arta conceptuală. Recitești cîteva idei cărora le dai un nou înțeles: „Arta conceptuală se adresează mai mult minții privitorului decât ochilor sau emoțiilor acestuia” sau „arta conceptuală este bună doar dacă ideea lucrării este bună” ori „Procesul (mental) de elaborare a lucrării și documentare poate fi mai important decât finalizarea lui într-un obiect artistic bi- sau tridimensional, bun manufacturat înzestrat cu valoare de schimb și conștiință muzeală”. Dai pagina și citești *Propozițiile despre arta conceptuală* ale artistului american Sol LeWitt, concepute acum aproape patru decenii, care, prin felul cum au fost scrise, te duc cu gîndul la *Tractatus*-ul lui Wittgenstein. Îți rămîn în minte cîteva dintre ele, care îți pun mintea și conștiința la treabă:

1. Artiștii conceptuali sînt mai degrabă mistici decât raționa-

- liști. Ei te conduc către concluzii pe care logica nu le poate atinge.
2. Judecățile raționale repetă judecăți raționale.
3. Arta formalistă este esențial rațională.
4. Conceptul și ideea pot fi diferite. Ideile implementează conceptul.
5. Ideile singure pot fi opere de artă, ele sînt o verigă dintr-un lanț de dezvoltare care, într-un final, își poate găsi o formă. Nu toate ideile trebuie să prindă o formă fizică.
6. Artistul nu trebuie neapărat să își înțeleagă arta sa. Percepția sa artistică poate fi mai slabă decât a celorlalți.
7. Ideile banale nu pot fi salvate printr-o execuție frumoasă.
8. Aceste propoziții nu sînt artă, ele comentează arta.

Privești din nou foaia de hîrtie și, dintr-un punct ales aparent la întîmplare, tragi o linie oblică ce va atinge o latură a ei. Din „tangentele de alfa ale gîndirii” tale, ia naștere un algoritm, pe care îl „vezi” ca pe o sublimare a chimiei necunoscute ție din creierul tău. Linia trasată nu are decât o singură dimensiune, obiectul artistic a fost „pulverizat” în concept. Asemenea legilor reflexiei luminii, în momentul în care linia oblică atinge marginea foii albe, ea este reflectată către interior sub același unghi. Continuî să desenezi aceste linii trasoare pînă cînd se termină grafitul din creion...

Înainte de a pleca, lași pe masă o foaie de hîrtie albă, „martor-seismograf” al exploziilor de mîine...

Editura Polirom lansează concursul anual „Ioan Petru Culianu”

Concursul este adresat autorilor de studii și eseuri în domeniul științelor socio-umane aflați la debut

Editura Polirom anunță instituirea unui concurs anual de debut pentru cărți de studii și eseuri. Concursul va purta numele „Ioan Petru Culianu”. Lucrările prezentate trebuie să se înscrie în domeniile: istoria religiilor, studii culturale, mentalități, antropologie. Pot participa și manuscrise din domeniul altor științe socio-umane (psihologie, sociologie, știință poli-

tică, studii de gen, asistență socială), comunicare, relații publice, studii media.

Valoarea premiului este de 1.000 de euro, iar lucrările premiate vor fi publicate. Sînt acceptate în concurs și manuscrise ale autorilor care au participat cu materiale în volume colective deja publicate.

Manuscrisele vor fi expediate în plic, fără semnătură și pefatate de un moto, pe adresa editurii din Iași, B-dul Carol nr. 4, C.P. 266, în format electronic și print (ambele obligatorii). În plic separat, concurenții sînt rugați să introducă același moto, precum și un CV. Ambele plicuri vor

purta mențiunea: „Pentru concursul «Ioan Petru Culianu»”. Manuscrisele nu se înapoiază.

În anul 2005 vor fi luate în considerație manuscrisele primite în perioada 1 aprilie-30 septembrie a.c. Este de preferat ca manuscrisele să conțină între 200 și 300 de pagini a cîte 2.000 de semne. Manuscrisele sosite pe adresa editurii vor fi examinate de un juriu a cărui componență va fi comunicată la data anunțării premiului.

Informații suplimentare pot fi obținute la adresa concurs@polirom.ro.

LIBERUL ARBITRU
de **SORIN STOICA**

Puiu schizoidu'

În urmă cu vreo doi-trei ani, Anghel Iordănescu intra în istorie interzicînd unei ziariste de la o gazetă sportivă să zboare cu avionul Naționalei. Gest de taliban misogin, care nu are principii, ci fixații. Adică, muierile n-au ce căuta între bărbați, ele nu înțeleg fotbalul, nu pot decât să distragă atenția băieților de la trebile pe care le au ei de făcut. Anghel Iordănescu își argumenta interdicția prin aceea că e un tip superstițios. Sau credincios. Cel puțin în cazul dumisale, cele două se suprapun. Religia se reduce la superstiții și la ritual. Papat incontinent de cruciulițe.

O caricatură a lui Mardale încerca să elucideze frenezia religioasă a lui Tata Puiu. Zicea un personaj buimac din caricatură: *Io nu cred că se roagă ca să câștige echipa lui, ci își pune o pilă la Cel de Sus ca, în caz că ia bătaie, să nu fie dat afară.* După ultimele informații despre escapadele generalului, am putea zice că se ruga și să nu-l prindă nevasta. Sau să nu-l afle presa că se întîlnește cu blonde cu pantofii roz. Mă rog, chiar erau roz pantofii. E un fapt, nu analogie cu un film cu Pierre Richard.

Așadar, nu preacurvia e de acuzat, cît inconsecvența. Refuzi prezența într-o incintă comună cu femeile, deși, în aceeași perioadă, îți îmbîrligi nevasta că îți cauți contracte prin Dubai, în timp ce tu încerci cum o convingi pe studenta Monica Neacșu cum că, mami, oi fi ceva mai bătrîn, dar banii tăi sînt al naibii de tineri. Iordănescu nu e fariseu, ci incoerent. Ca torționarii care, după ce rupeau moaca deținuților, se întorceau acasă total schimbați și scriau poezii delicate, fragile despre fluturași, albine și alte gîze lirice.

A trecut destul de neluat în seamă un material de presă menit să te pună serios pe gînduri. Un fost conducător al Stelei descria o înscenare căreia i-a căzut victimă Marcel Răducanu. Cîțiva ofițeri sub acoperire i-au propus să trîntească meciul contra 15.000 de lei. Asta petrecîndu-se undeva prin 1981. Marcel Răducanu a fost filmat, acuzat că a călcat pe bec, iar una dintre reacțiile sale, povestește misteriosul fost conducător, a fost groaznic de interesantă. *Prost io că nu fac la fel ca Iordănescu, să vînd meciuri la kilometrul 36, se tînguia ulteriorul fugit în Germania.*

A trecut vremea, Marcel Răducanu a confirmat cele relatate, Iordănescu tace mîlc și probabil își pregătește apărarea în cazul blondei cu pantofii roz, care ar putea fi o enoriașă a părintelui Argatu mai mototoală întru cele sfinte, de-aia tata Puiu o învîta niște rugăciuni mai mișto. O pune la punct cu ultimele tendințe în spațiul ecumenic. Sau o fi fost meditatoarea de la gramatică a lui nea Puiu. Din ce scria presa, au stat două ore în garsoniera respectivă. Fix cît o meditație despre pronunția corectă a cuvintelor *cașchetă, dășchis, respectiv* etc.

Uimesc mai multe lucruri. Deși puțini se așteptau, Iordănescu e încă verde și-n puteri. Însă, din nou fapt schizoid: și-a pierdut priceperea din tinerețe. Nu mai are răbdare să ajungă la kilometrul 36. Și mai uimește și apropierea de nume. De la Monica Lewinsky la Monica Neacșu. Clinton a crescut în sondeje, imaginea publică a lui Iordănescu va fi revirilizată după toată povestea asta și poate își va găsi și el o echipă.

Suplimentul DE CULTURĂ

Un proiect cultural realizat de Editura Polirom și Ziarul de Iași

EDITURA POLIROM SA
Director general: Silviu Lupescu

GRUPUL DE PRESĂ MEDIANET SRL
Director: Gabriel Rusu
Redactor-șef: Toni Hrițac

COLEGIUL DE REDACȚIE:
George Onofrei (redactor-șef),
Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu,
Lucian Dan Teodorovici

SECRETAR GENERAL
DE REDACȚIE: Victor Jalbă

REDACTOR: Ana-Maria Onisei

RUBRICI PERMANENTE:
Adriana Babeți, Emil Brumaru,
Radu Pavel Gheo,
Florin Lăzărescu, Simona Sora,
Lucian Dan Teodorovici;

Carte: Luminița Marcu,
Doris Mironescu;
Muzică: Victor Eskenasy,
Bobi și Bobo (Fără zahăr),
Răzvan Tupa;
Film: Iulia Blaga;
Teatru: Luiza Vasiliu;
Arte plastice: Matei Bejenaru;
Caricatură: Lucian Amarîi (Jup);
TV: Alex Savitescu;
Fotbal: Sorin Stoica.

ADRESĂ: Iași, B-dul Copou
nr. 4, etaj 3, CP 266,
tel. 0232/214.100, 0232/214.111,
0724/574355, fax: 0232/214.111, e-mail:
supliment@polirom.ro

PUBLICITATE: Oana Asaftei,
tel. 0232/252294

DISTRIBUȚIE / ABONAMENTE:
Mihai Sirbu, tel. 0232/271333

■ în Iași: Media Distribution SRL,
tel. 0232/216.112

■ în țară: Rodipet SA, București,
tel. 021/224420, int. 192;
(abonamente la orice oficiu poștal
din țară)

■ cititorii din străinătate se pot abona
la adresa export@rodipet.ro

TIPAR: SC Multiprint SA,
Iași,
Strada Bucium
nr. 34,
tel. 0232/211.225,
0232/236.388

Potrivit art. 206 CP responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.

ARTEFIXURI
FIXURI DE ARTIST
de CĂTĂLIN MIHULEAC

Johnny Răducanu

Un personaj gipsy, cu swing

Cum scriu

Deși aprob cu tot entuziasmul progresul tehnic, sînt slabe speranțe să fiu înțarcat vreodată de la sînul cu cerneală al călimării. Invariabil, îmi scriu textele cu stiloul, trimițîndu-le în stare brută la diferite puncte, unde ele cunosc taina tipării.

Firește, acest mod de lucru cunoaște și riscuri. Se întîmplă adesea ca în manuscris să se spună „a sărit gardul”, iar culegătoarea pe calculator să înțeleagă „a sărit cardul”; sau cuvîntul „introspecție” să fie dezmembrat „într-o frecție”. Dar toate aceste accidente sînt ulterior considerate de cititori drept niște subtile figuri de stil, astfel încît e păcat de la Dumnezeu să te superi.

Nu pot scrie decît înconjurat de badigarzi. Pentru a mă ocroti de zgomotele străzii combinate cu cele parvenite din apartamentele vecinilor, mi-am asigurat o gardă sonoră, compusă din vlăgani nemiloși pe nume Beethoven, Bach, Vangelis ori Jon Anderson. Sînt aceștia niște badigarzi model: nu pretind simbric și-s gata mereu să-și facă datoria, cu orice preț.

Și mai cere un tribut activitatea mea de slujitor al slovei scrise. Nu pot umple albul paginii decît dimineața și doar pe nemîncate. În schimb, torn în mine ceaiuri cu nemiluita, musai îndulcite cu miere, ca pe un combustibil intelectual cu cifra octanică ridicată. Însă, la prima îmbucătură din cel mai nevinovat sandwich, stiloul se gripează, refuzînd să mai înainteze cu o șchioapă.

De altfel, încă mai sper ca născocirea unei pilule nutritive să mă scutească de obositoare activitate de masticție, precum și de neplăcutele ei consecințe.

„Ambasadorul jazz-ului american în România” sau „ambasadorul jazz-ului românesc în Statele Unite”, Johnny Răducanu a creat, dincolo de muzica sa, o poveste. O istorie redată cu grația și rafinamentul unei voci care vorbește întodeauna despre lucruri apuse, fără a le transforma însă în evenimente trecute. Și cu acea natură care-l definește și atunci cînd apare la Irina Schrotter în emisiune și o ține tandru de mîna pe Andreea Antonescu, și atunci cînd își amintește de zilele de domiciliu forțat ale lui Andrei Pleșu la Tescani, în care autorul *Minimei Moralia* cînta romanțe, iar el îl acompania la pian cu acea alură boemă care l-a făcut celebru...

Ana-Maria Onisei
ana-maria.onisei@polirom.ro

Poate spiritul cel mai „american” dintre toți românii, Johnny Răducanu „se complace” cu patimă în muzica sa, pe care o și explică ori de cîte ori are ocazia, făcînd pauze lungi în timpul concertelor, povestind despre Nichita, despre comunism, despre lucrurile care îl enervează cel mai tare. Răducanu este „felicul posesor” al unui spirit mereu revoltat, unul care i-a și adus, în copilărie, după cum afirmă, porecla de „Mare Caimacam al Brăilei”. Nici astăzi nu și-a pierdut acel spirit coleric și efervescent, care-l determină să riposteze imediat cu o replică acidă, atunci cînd ceva nu-i convine. La Iași, spre exemplu, la ultimul festival „Richard Oschanitzky”, Florian Lungu l-a prezentat drept o legendă vie, iar acesta i-a răspuns: „Legendă vie ar putea fi numit la noi numai Ion Iliescu!”.

Cel care l-a cunoscut pe Louis Armstrong poate fi văzut adesea la Lăptăria lui Enache din capitală, acolo unde obișnuiește să-și întâlnească publicul și prietenii dragi. Cîntă de mai bine de treizeci de ani și a rămas fidel României, cu o stabilitate greu de ignorat. Deși a concertat în Franța, Germania, Statele Unite ale Americii, Italia, Ungaria și Rusia, n-a fost tentat niciodată să practice „fugitul din țară” – așa cum, spune Johnny Răducanu, numea,

„Johnny e un singuratic. De geniu. Ce face el acolo, în cămăruța lui de la etajul șapte al unui bloc din Banu Manta, de nu-l reclamă nici un vecin – ține probabil de miracol. Odată, urcînd la etajul șapte, cineva care locuia pe același palier m-a oprit să dau drumul brusc la ușa liftului, spunîndu-mi: «Lăsați-o ușor, Johnny cîntă!»”

Ion Caramitru

pe vremuri, tatăl său acest „obicei”. „Am vrut să-l feresc pe tata, atît timp cît a trăit, de o mare dezamăgire. El a cîntat mult în Occident și în America și îmi spunea mereu: «Dragă, am auzit că lumea fuge. Cum adică fuge?». El nu înțelegea chestia asta. Mi s-a oferit, și nu o dată, azil politic prin diverse țări, dar n-am vrut să accept, pentru că mă simteam străin.”

Cum a început pasiunea sa pentru jazz? O dată cu descoperirea muzicii lui Duke Ellington, mărturisește Răducanu, atunci cînd îi asculta la patefon discurile pînă „se făceau praf”. Mai tîrziu, în 1968, avea să-l și întâlnească personal, la București, și să-i cînte o serie de prelucrări. „El a fost marea mea

revelație. Apoi, în America, i-am întîlnit pe toți reprezentanții «epocii de aur» a jazz-ului: Louis Armstrong, cu toată gașca lui, Dizzy Gillespie, Al Framer, K. Jarrett. Toți mă plăceau, pentru că eu cîntam ca ei, cu swing, dar asta pentru că eram și eu oleacă «gipsy».”

Mentorul mai multor tineri muzicieni

Povestea despre originea sa „gipsy”, așa cum îi place lui Johnny Răducanu să o numească, începe la Brăila, în 1931, într-o familie de muzicanți de tradiție, din neamul

Printre discuri:

Jazz în trio, Jazz în țara mea, Confesiuni, Confesiuni II, Confesiuni III, Jazz Made in Romania, To his Friends, Jazz Behind the Carpathians, Singurătatea, meseria mea, Jazz Made in Romania, live from San Francisco.

În bibliotecă:

Singurătatea, meseria mea, Editura Regent House Printing & Publishing, 2002, *Țara lui Johnny*, Editura Vivaldi, 2005

„Johnny Răducanu și-a înnodat inima pe acoperișul timpanelor noastre ca un leopard în rut” (Nichita Stănescu)

lui Petrea Crețu Solcanu, lăutar vestit la curtea lui Ipsilanti. Atmosfera localurilor cochete, strălucirea veche a orașului cu „armatori greci bogati” i-au fost cadru de debut. La 14 ani, Răducanu a cîntat pentru prima oară la un bal al ofițerilor veniți în permisie de pe front. „Erau înalți, frumoși și manierati, iar eu le-am cîntat la acordeon valsure și tangouri, ca să danseze cu iubitele lor.” Și-a început studiile propriu-zise la Iași și le-a continuat la Cluj, apoi a urmat cursurile Conservatorului „Ciprian Porumbescu”, la clasa de contrabas a profesorului Josef Prunner. A început să cînte pentru un public din ce în ce mai numeros (dar nu mai specializat), alăturîndu-se, pe rînd, unor muzicieni celebri precum Richard Oschanitzky, Marius Popp sau Aura Urziceanu. Dincolo de experiențele „publice”, există și o fascinantă poveste legată de experiențele

sale muzicale alături de scriitorul Andrei Pleșu, în „exilul” de la Tescani. Așa cum mărturisește însuși Pleșu, Johnny „a început să mă învețe niște trucuri și să îmi dea să beau puțin coniac ca să-mi aranjez corzile vocale”. În ultimii ani, Răducanu a devenit mentorul mai multor muzicieni tineri, precum Teodora Enache (singura „elevă” de la care a avut, la rîndu-i, cîte ceva de învățat, așa cum el însuși o afirmă), Ionuț Baranga, Jean Stoian sau Lucian Maxim, și și-a păstrat, în mod constant, respectul față de cei care îl ascultă. „Eu trebuie să cînt în așa fel încît cineva complet neautorizat să înțeleagă ce vreau să transmit. Cu intelectualii e altceva, acolo merge automat, oamenii de cultură savurează tot felul de produse artistice, dar pentru mine cel mai important este omul de rînd, *ordinary people*.”

Andrei Pleșu: „Johnny a avut ideea să cîntăm împreună”

„Fenomenul în sine s-a petrecut la Tescani, în singurătate; Johnny a venit să stea cîteva zile – în perioada în care eu eram obligat să stau acolo. Într-o seară, singuri, stînd de vorbă și bînd cîte un pahar de vin. Găsisem în biblioteca de la Tescani un volum cu cuvintele cîntecelor vechi, romanțate, lucruri din acestea. Le știam din familie. În familiile românești, la chefuri, se cîntau obligatoriu vreo cinci cîntece care făceau parte integrantă din spritul salvator. Ei, Johnny a avut ideea să cîntăm împreună, pentru plăcerea noastră, cuvintele foarte simpatice, înduioșător de demodate sau direct caraghioase ale vechilor romanțe, și ne-am apucat și am cîntat. Johnny însă, încet-încet, a luat-o în serios, a început să gîndească lucrul într-o anumită ordine, să facă tranziții muzicale de la o piesă la alta. A început să mă învețe niște trucuri, îmi dădea să beau puțin coniac ca să-mi aranjez corzile vocale... Eu am participat cu amuzament, cu oarecare ironie, dar și cu buna dispoziție a convivialității susținute de un vin foarte bun. Așa a ieșit o casetă, întrucît am cîntat toată noaptea.” (Robert Șerban, „Interviu cu Andrei Pleșu”, în *A cincea roată*, Editura Humanitas, 2004).

ISSN 1584-8272

